ALBERT EINSTEIN

DÜNYAMIZA BAKIŞ

ÇAN YAYINLARI

Albert Einstein

DÜNYAMIZA BAKIŞ

(Seçme Denemeler)

Çevirenler

S. Eyuboğlu - A. Erhat - V. Günyol

C. Çapan - I. Öztürk - Y. Anday

Çan Yayınları

Bu kitap 1965'de Gün Basımevinde basılmıştır

ALBERT EİNSTEİN

DÜNYAMIZA BAKIŞ

(Seçme Denemeler)

Çevirenler

S. Eyuboğlu - A. Erhat - V. Günyol
C. Çapan - İ. Öztürk - Y. Anday

Çan Yayınları

İÇİNDEKİLER

Dünyayı Nasıl görüyorum	6
Hayatın Anlamı	12
Bir İnsanın Gerçek Değeri	12
Zenginlik Üstüne	12
Bilim ve Din	13
Din Duygusu ve Araştırma	19
Tanrı Kavramının Sömürülmesi	20
Bilim ve Uygarlık	21
Bilim ve Toplum	26
Bilim ve Ahlâk	30
Bilimsel Gerçek Üstüne	31
Kişi ve Toplum	32
Niçin Sosyalizm	36
Bireysel ve Toplumsal Sorumluluk	48
İnsan Hakları	49
Zenci Sorunu	52
İnsanlık Sorunları ve Çözüm Yolları	56
Eğitim Üstüne	57
Eğitimin Önemi	65
Öğretim Özgürlüğü	67
Bağımsız Düşünce ve Eğitim	70
Düşünce Özgürlüğü	72
Aydınlara Bildiri	73
Freud'a Mektup	79
Savaşın Nedenleri	82
Sivil Savunma ve Barışseverlik	84
Barış İçin	86
Bilim Adamı ve Savaş	87
Dr. Einstein'ın Yanlış Düşünceleri	90
Sovyet Bilginlerine Cevap	101
Kırallar Gidince	111
Amerikan Sömürgeciliği	111
Ödenmesi Gereken Eski Borç	112

İnsan kendi hayatında en anlamlı olan şeyi pek farketmez, buna da pek şaşmamalı. Balık bütün hayatınca içinde yaşadığı suyu bilir mi?

Acı tatlı şeyler dıştan, zorluksa içten, kendi çabalarımızdan gelir. Ben çoğu zaman tabiatım beni neye zorlamışsa onu yapmışımdır. Bundan ötürü bu kadar sevgi ve saygı görmek mahçup ediyor insanı. Bana kin okları atanlar da oldu ama, bu oklar dokunmadı bana. Çünkü, hiç ilişkim olmayan bir başka dünyadan geliyordu bunlar.

Genç yaşta insana acı gelen ama olgun çağda tadına doyum olmaz bir yanlızlık içinde yaşıyorum.

Dünyayı Nasıl Görüyorum

Biz dünyalıların ne garip bir durumu var! Burada kısa bir süre için bulunuyoruz. Niçin geldiğimizi bilmiyoruz, sezer gibi oluyoruz zaman zaman. Ama, çok derinlere gitmeden, günlük yaşam bakımından başkaları için var olduğumuzu biliyoruz; önce, bütün mutluluğumuzu gülümsemelerine ve rahatlarına bağladığımız kimseler için, sonra da, yakından tanımadığımız ama kaderlerine sevgiyle bağlı olduğumuz bütün insanlar için. İç ve dış hayatımın, ölü ve diri bütün insanların emeğine bağlı olduğunu, aldığım ve hâlâ almakta olduğum şeyleri aynı ölçüde var gücümle vermeğe çalışmam gerektiğini her gün durmadan düşünüyorum. Azla yetinmek gereğini duyuyorum ve çok kez başkalarına gereğinden fazla iş yüklediğimi düşünüp üzülüyorum. Bana öyle geliyor ki, toplumun sınıfları arasındaki ayrılıklar haksız ve yersiz-

dir; bu ayrılıklar, aslında, zorbalığa dayanmaktadır. Ayrıca şuna da inanıyorum ki, sade ve kendi halinde bir yaşayış, beden ve kafa bakımından herkes için daha iyidir.

İnsanın filozofik anlamdaki özgürlüğüne hiç de inanmıyorum. Her birimizin davranışları, yalnız dış baskıların değil, içten gelen bir takım zorunlukların da etkisindedir. Schopenhauer'in «Bir insan istediğini yapar ama, istediğini istiyemez» sözü tâ gençliğimde içime işlemiş ve gerek kendi hayatımdaki gerek başkalarının hayatındaki sıkıntılar karşısında sürekli bir avunma, tükenmez bir sabır ve hoşgörü kaynağı olmuştur. Bu düşünce, insanın kolayca elini kolunu bağlayan sorumluluk duygusunu yumuşatır, gerek kendimizi gerek başkalarını gereğinden çok ciddiye almamızı önler; **humur**'a (gülen düşünceye) yer veren bir hayat görüşüne götürür bizi.

İnsan hayatının, genel olarak, yaradılışın anlamını ya da amacını araştırmak, nesnel bakımdan saçma gelir bana öteden beri. Bununla birlikte, herkesin davranış ve yargılarını yöneten bir takım ülküler vardır. Bu bakımdan, rahatlık ve mutluluğa, hiç bir zaman birer amaç gözüyle bakmadım. Böyle bir ahlâksal temel domuz sürülerine yaraşır daha çok. Yolumu aydınlatan, bana durmadan yaşama sevinci ve cesareti veren ülküler,

İYİLİK, GÜZELLİK ve DOĞRULUK olmuştur. Aynı inançları paylaştığım insanlarla birlik olduğumu duymasam, sanat alanında ve bilim araştırmalarında hiç bir zaman ulaşılamıyacak bir amaca yönelmesem, hayat bana bomboş gelebilirdi. Nice insanların her gün ardına düştükleri mal mülk edinme, kolay başarı kazanma, süslü püslü yaşama, tâ çocukluğumdan beri tiksinti uyandırmıştır bende.

Bende coşkun bir toplumsl adalet ve sorumluluk duygusu vardır ama, nedense insanlara ve insan topluluklarına doğrudan doğruya bağlanma isteği hemen hiç yoktur. Ben tek başına düşünen bir insanım, dar anlamıyla hiç bir zaman bütün yüreğimle ne devlete bağlı kalmışımdır, ne ana yurda, ne dostlar çevresine, ne de aileye. Bütün bu bağlara karşı hiç eksilmeyen bir yabancılık ve yalnızlık duygusu beslemişimdir. Bu duygum yaşlandıkca daha da artmıştır. İnsan vahlanarak da olsa, başkalarıyla anlaşma ve uzlaşmanın bir sınırı olduğunu açıkça görür. Bunu gören, gerçi, iç temizliğini, kaygısızlığını azçok yitirir. Ama, buna karşılık, başkalarının düşüncelerinden, alışkanlıklarından ve yargılarından geniş ölçüde bağımsız kalarak kendi dengesini hiç de sağlam olmayan bir temel üstüne kurmaya kalkmaz.

Benim politik ülküm demokratik ülküdür. Herkes saygı görmeli ama, hiç kimseye tapılmamalıdır. Bana karşı insanların gereğinden çok saygı ve hayranlık göstermesi talihin bir cilvesidir. Bunda benim kabahatim olmadığı gibi, hak etmiş de değilim bunu. Bu aşırı saygı, benim cılız gücüm ve ardı arası gelmez didinmelerimle bulduğum bir kaç düşünceyi anlamakta zorluk çekmelerinden gelebilir. Çok iyi biliyorum ki, her hangi bir örgütü gerçekleştirmek için, bir tek kişinin düşünmesi, buyurması ve toptan sorumluluk yüklenmesi gerekir. Ama yönetilenler baskı altında olmamalıdır. Yöneticilerini seçebilmelidirler. Zorbalığa dayanan otokratik bir düzen, bence, kısa zamanda bozulur. Çünkü, zorbalık ruhça aşağılık insanları çeker ve dâhi zorbaların yerine haydutların geçmesi şaşmaz bir yasadır bence. Bu yüzden, bugün İtalya'da ve Rusya da gördüğüm böylesi düzenlerin karşısındayım var gücümle. Bugünkü Avrupada demokrasi yolunun gözden düşmesinin nedenini, demokrasinin temel düşüncesinde değil, hükümet başındakilerin kolay değişkenliğinde ve oy mekanizmasının kişileri tek tek hesaba katmayan niteliğindedir. Ama bence Kuzey Amerika Birleşik Devletleri bu bakımdan doğru yolu bulmuşlardır. Uzunca bir süre için seçilmiş sorumlu bir başkanları vardır, ve bu başkan sorumlu-

luğunu etkin olarak taşımasına yetecek güçten yoksun değildir. Buna karşılık, bizim politik sistemimizde insan tekinin hastalık ya da yoksulluk hallerinde gördüğü geniş ilgiyi değerli buluyorum. İnsanlığın çarklarında, bana gerçekten önemli görünen devlet değil, yaratıcı ve duygun insanteki kişiliğidir. Soylu ve yüce olanı yaratan odur. Çoğunluksa düşüncede budalalığa, duygularda şaşkınlığa düşebilir.

Bu konu beni sürü haline gelen insan topluluklarının en kötüsünden, hiç sevmediğim ordudan söz açmaya götürüyor. (1) Bir mızıkanın ardından sıra sıra yürümekten zevk alan kimseyi adam yerine koymam. Onda bir beyin olmasa da olur. Yalnız murdar ilikle bu iş pekâlâ başarılabilir. İnsan uygarlığının bu yüz karasını bir an önce yok etmek gerekir. İsmarlama kahramanlık, budalaca oldu bittiler, sözde yurtseverlik palavraları tiksindirir beni. Savaş ne kadar iğrenç, ne kadar aşağılık geliyor bana! Böyle yürekler acısı bir işe girmektense, dilim dilim kesilmeye razıyım. Buna rağmen, insanlara o kadar güvenim var ki, bence bu umacı çoktan yeryüzünden kalkmış olurdu, eğer okul ve basın

(1) **Bu satırlar Hitler ordusunun dünyayı kasıp kavurduğu ve 6.000 yahudiyi zehirli gazlarla öldürdüğü günlerde yazılmıştır.**

yoluyla dünyanın çıkarcı iş çevreleri ve politikacıları halkların sağduyusunu sistemli olarak yanıltmasalardı.

Duyabileceğimiz en güzel şey, hayatın esrarlı yanıdır. Sanatın ve gerçek bilimin beşiğinde bu ana duygu vardır. Onu bilmeyen, dünya karşısında şaşkınlık ve hayranlık duymayan kimse, ne de olsa, ölü ve gözü kapalı gibidir. Hayatın sırlarıyla karşı karşıya gelmek, korku ile de karışarak dinleri yaratmıştır. Ulaşamayacağımız bir şeylerin var olduğunu bilmek, ancak en ilkel bir biçimde anlayabileceğimiz en derin aklın ve en parlak güzelliğin belirtilerini görmek, bu bilgi ve bu gerçek dindarlığın tâ kendisidir. İşte bu anlamda, ve yalnız bu anlamda, derinden dindar olan insanlara katılıyorum. Kendi yarattıklarını cezalandıran ya da ödüllendiren, biz insanlarınkine benzer istekleri olan bir Tanrıyı benim aklım almaz. Bedeni ile öldükten sonra yaşayabilecek bir insan da düşünemem. Zayıf yürekliler, korku ya da gülünç bir bencillikle bu çeşit düşünceleri beslesinler istedikleri kadar. Hayatın sonsuzluğundaki sır ve gerçeğin akılları aşan kuruluşuna bakış, bir de tabiatta kendini gösteren aklın, ne kadar küçük olursa olsun, bir parçacığını kavramak için göstereceğimiz o içten çaba yetiyor bana.

(Çeviri S. E. - V. G.)

Hayatın Anlamı

Hayatımızın ve, genel olarak, bütün canlı varlıkların hayatının anlamı nedir? Bu soruya karşılık vermesini bilmek dindar olmayı gerektirir. Diyeceksin ki, böyle bir soruyu sormanın bir anlamı var mı? Ben de şunu söyleceğim sana: Kendi hayatına ve başkalarınınkine anlamsız gözüyle bakan insan, yalnız mutsuz olmakla kalmaz, kolay kolay yaşmasını bile beceremez.

o

BİR İNSANIN GERÇEK DEĞERİ

Bir insanın gerçek değeri, her şeyden önce, kendinden kurtulmayı, ne ölçüde ve ne yolda başardığına bakılarak anlaşılır.

o

ZENGİNLİK ÜSTÜNE

Şuna var gücümle inanıyorum ki, dünyanın bütün zenginlikleri ilerlemeyi gerçekten isteyen bir insanın elinde de olsa, insanlığı ileriye götüremez. Yalnız büyük ve temiz insanlardan örnek almak bizi soylu düşüncelere ve soylu işlere götürebilir. Para bencilliği çeker, ve ister istemez, kötüye kullanılmasına yol açar.

Carnegie'nin para çuvallarıyla yüklü bir Musa, bir İsa, bir Gandhi düşünebilir misiniz?

(Çeviri S. E. - V. G.)

Bilim ve Din

İnsanların yaptıkları ve tasarladıkları herşey duydukları ihtiyaçları gidermeğe ve acılarını dindirmeye yarar. Düşünce akımlarını ve gelişmelerini anlamak istersek, bunu her zaman göz önünde tutmalıyız. Çünkü, her insan çabası ve yaratışı, görünürde ne kadar yüce olursa olsun, duyguların ve özlemlerin etkisi altındadır. Öyleyse, insanları dinsel düşüncelere, en geniş anlamıyla inanca götüren duygular ve ihtiyaçlar neler olmuştur? Bunun üzerinde düşündüğümüz zaman, dinsel düşüncenin ve hayatın beşiğinde türlü türlü duygular bu-

luruz. İlkel insanda dinsel düşünceleri yaratan korkudur her şeyden önce: Açlık korkusu, vahşi hayvan, hastalık, ölüm korkusu. Varlığın o döneminde, olayların nedenleri arasındaki ilişkileri anlamaya gücü yetmeyen insan kafası az çok bize benzer varlıklar uydurmuş ve korkulan olayları onların isteklerine ve eylemlerine bağlamıştır. Bu varlıkları bizden yana davrandırmak ve öfkelerini dindirmek için insanlar bir takım işler yapmayı, kurbanlar vermeği düşünmüşler ve bunlar çağdan çağa aktarılarak bir inanç olmuştur. Buna korku dini diyorum. Bu dini kimse yaratmamış, özel bir din adamları bölüğünün kurulmasıyla dondurulmuştur. Bu bölük kendine, korkulan varlıklarla halk arasında bir aracı süsü vermiş ve «yönetici güç» durumunu bunun üzerine kurmuştur.

Çoğu zaman, önder, hükümdar ya da ayrıcalıklı bir sınıf, yeryüzündeki eğemenliğini güçlendirmek için, ona dinsel görevler eklemiştir, ya da politik gücü elinde tutan sınıfla papaz sınıfı arasında bir çıkar ortaklığı kurulmuştur.

İkinci dinsel kuruluş kaynağı toplumsal duygulardır. Baba ve ana, büyük toplulukların başındaki yöneticiler ölümlü ve yanılabilir insanlardır. Yönetilme, sevilme ve korunma özlemi, koruyan, karar veren, ödül ve ceza veren bir kader-Tanrı kavramının oluş-

masına yol açmıştır. Bu, insanın düşünce ufkuna göre, kabilenin hayatını, insanlığın hayatını, hattâ, genel olarak, hayatı seven, besleyen, insanı yıkımlarında ve yatıştırılmaz özlemlerinde avutan ve öbür dünyaya göçenlerin ruhunu koruyan bir Tanrıdır. Toplumsal ve ahlâksal Tanrı kavramı budur işte.

Yahudi halkının kutsal kitaplarında, korku dininin ahlâksal dine dönüştüğü görülebilir; bu dönüşüm İncil'de daha da ileri gitmiştir. Bütün uygar halkların dinleri, özellikle, doğu halklarınkiler, toptan ahlâksal dinlerdir. Korku dininin ahlâksal dine dönüşümü, halkların hayatında önemli bir ilerlemedir. İlkel halkların dinlerinin salt korku dini, uygar ülkelerinkiyse salt ahlâksal din olduğu yolundaki ön-yargıdan sakınmak gerekir. Hepsi de daha çok iki tipin karışımıdır. Bu karışımda, toplumsal hayatın yüksek basamaklarında ahlâksal din ağır basmaktadır.

Bu tiplerin ortak özelliği Tanrı kavramının insan biçiminde olmasıdır. Yalnız özellikle zengin kişiler ve topluluklar, genel olarak, bu dinsel hayat basamağının üstüne çıkarlar. Ama, saf halinde, pek sık raslanmamakla birlikte, hepsinde üçüncü bir dinsel hayat basamağı vardır: Buna kozmik din duygusu demek isterim. Bunu hiç bilmiyene anlatmak zordur, hele insana benzer hiç bir Tanrı düşüncesi ile bağdaştırılmazsa.

İnsanoğlu, insan isteklerinin ve amaçlarının boşluğunu, tabiatta ve düşünce dünyasında kendini gösteren o aklı durduran düzenin yüceliğini görür. Hayat ona bir çeşit zindan gibi gelir ve anlam dolu bir bütün olarak hayatı toptan kavramak ister. Kozmik din duygusunun ilk izleri, dönüşümün ilk basamağında, örneğin Davud'un bazı mezamirinde ve bazı peygamberlerde bulunmaktadır. Kozmik din duygusu budizmde ve hele Schopenhauer'in eşsiz yazılarında ağır basar. Bütün çağların dinsel dehaları, dogmalar ve insan biçiminde bir Tanrı tanımayan kozmik din duygusu ile kendilerini göstermişlerdir. Onun için, başlıca öğretisi kozmik din duygusuna dayanan hiç bir kilise olamaz. Böylece, bütün çağların sapkın denilen insanları arasında bu yüce din duygusuyla yüklü olan ve çok kez çağdaşlarınca dinsiz, kimi zaman da ermiş sayılan insanlar vardır. Demokritos, Assisi'li Francesso ve Spinoza bu bakımdan birbirlerine yakındırlar.

Hiç bir belli Tanrı düşüncesine ve hiç bir Tanrıbilime götürmeyen kozmik din duygusu insandan insana nasıl geçebilir? Bence bu duyguyu, ona yatkın olanlarda uyandırmak ve diri tutmak, sanatla bilimin en önemli görevidir.

Böylece, dinle bilim arasında alışılagelenden başka bir ilişki düşüncesine geliyoruz.

Tarihsel açıdan insan bilimle dini anlaşmaz iki kutup gibi görebilir ve bunun nedenini anlamak da zor değildir. Nedensel yasanın bütün olayları yönettiği gerçeğine ermiş birisi, kozmik oluşumun ilerlemesinde araya giren bir varlık düşüncesini kabul edemez. Tabii, nedensellik varsayımını ciddiye alıyorsa. Korku dini gibi toplumsal ve ahlâksal dinin de yeri yoktur onun düşüncesinde. Ödül ve ceza veren bir Tanrıya aklı yatmaz. Şundan ötürü ki, insan sıkı bir takım dış ve iç yasaların etkisindedir, onun için de, cansız bir nesne nasıl devinimlerinden sorumlu değilse, o da Tanrıya karşı sorumlu değildir. Bu yüzden, ahlâkı baltalıyor diye bilime çatmışlardır, tabii haksız olarak. İnsanın ahlâksal davranışı, başkalarının acısını paylaşmasına, eğitime ve toplumsal ilişkilere etkin olarak bağlanmalıdır. Bu davranışın dinsel bir temele hiç de ihtiyacı yoktur. İnsanların yalnız ölümden sonraki ceza korkusu ve ödül umudu ile kendilerini tutabileceklerini düşünmek insanlık için hiç de övünülecek bir şey değildir.

İşte bu nedenlerden ötürü kiliselerin niçin bütün çağlarda bilimle savaştığını ve bilimden yana olanlara işkence ettiğini anlamak kolaydır. Ama, ben ayrıca kozmik din duygusunun bilimsel araştırmada en güçlü ve en soylu itme gücü olduğuna inanıyorum. Yalnız büyük çabaların ve hele fedakârlığın (ki

onlarsız yeni yollar açan bilimsel yaratma gerçekleşemez), yalnız bunların değerini bilenler gündelik kaygıları aşan bir çalışmayı doğuran duygu gücüne önem verebilirler. Kepler'le Newton'un uzun yıllar tek başlarına çalışarak, gök mekaniğinin işleyişini aydınlatabilmeleri için, dünyanın kuruluşundaki akılsallığa derin bir inançları olması, ve bu aklın dünyadaki yansısını olsun yakalamak yolunda ne ateşli bir istekleri olması gerekirdi! Bilimsel araştırmayı yalnız pratik sonuçlarıyla bilen kimse kolayca aldanabilir ve çevrelerindeki şüpheci kimselere inat düşüncelerini dünyanın dört bir yanında ve dört bir çağındaki yoldaşlarına ulaştıran bu insanların dünya görüşünü kavrayamaz. Ancak hayatını böylesi yüksek amaçlara adayan kimse, bu büyük insanları coşturan ve onları, sayısız başarısızlıklara rağmen, amaçlarına bağlı tutan gücün ne olduğunu anlayabilir. Bu türlü gücleri kozmik din duygusu cömertçe verir insana. Bir çağdaşımız, haklı olarak şöyle demiştir: «En ciddi bilginler, içlerinde derinden derine bir dinsel duygu taşıyanlardır.»

(Çeviri S. E. - V. G.)

Din Duygusu ve Araştırma

Bilimin derinlerine inerseniz, kendince bir dinselliği olmayan bir bilim kafasına zor raslarsınız. Ama bu din duygusu, basit insanınkinden apayrıdır. Böyleleri için Tanrı, iyilik beklenen ve cezasından korkulan, ne kadar saygın olursa olsun, kişisel ilişkiler kurulan bir varlıktır; çocuğun babasıyla olan ilişkisine benzer yücelmiş bir duygu.

Oysa, bilgin bütün olup bitenlerin nedensel bilincine varmıştır. Onun gözünde gelecek geçmişten ne daha az zorunludur, ne de daha belirli. Ahlâk onun için Tanrı ile değil, temamen insanla ilgili bir iştir: Onun din duygusu, tabiat yasalarının düzeni karşısında şaşkın bir hayranlıktır. Çünkü, tabiatta öylesine yüksek bir akıl kendini göstermektedir ki, insanın en ince düşünceleri ve buluşları, bu aklın yanında sönük bir bölge gibi kalır. Bu duygu, bencil isteklerinin köleliğinden kurtulabildiği ölçüde, hayatının ve çabalarının ana yolu olur. Bu duygu, bütün çağlarda yaratıcı din adamlarının içini dolduran duygunun benzeridir.

(Çeviri S. E. - V. G.)

Tanrı Kavramının Sömürülmesi

Daha iyi bir dünyanın kurulmasına çalışılırken Tanrı kavramından yararlanılması gerektiğine inanmıyorum. Bunun, çağdaş bir aydının davranışları ile bağdaşabileceğini sanmıyorum. Ayrıca, tarih de gösteriyor ki, her topluluk ya Tanrının kendilerinden yana olduğuna inanıyor, ya da böyle olduğuna karşısındakileri inandırmağa çalışıyor.

Bu da, sağduyuya dayanan bir anlayış ve davranışı güçleştiren bir durum. Daha ahlâklı ve aydınca bir tutumun gelişmesi yolunda girişilecek sabırlı ve açık sözlü eğitim çalışmaları, kanımca, daha mutlu bir yaşama düzenine giden tek yoldur.

(Çeviri C. Çapan)

Bilim ve Uygarlık

Yaşadığımız bu ekonomik sıkıntı çağında ulusları ayakta tutan mânevi güçlerin ne olduğu açıkça belirmektedir. Umarız ki, geleceğin tarihçisi, Avrupanın politik ve ekonomik bakımdan birleştiği bir gün, çağdaş olayları yargıladığı zaman, günümüzde bu kıtanın özgürlük ve onurunun Batı devletleri tarafından kurtarılmış olduğunu, bu güç zamanlarda kin, nefret ve zorbalığa kaymadan sıkıntıya karşı koyan Batı Avrupa'nın kişi özgürlüğünü başarıyla savunup, bilgi ve buluşların ilerlemesine yol açtığını görecek ve söyliyecektir. Çünkü kendi varlığına saygısı olan bir insan için hayat bu özgürlük olmadan yaşanmaya değmez.

Beni yıllarca kendi yurttaşı sayan bir ulusun tutum ve davranışını yargılamak bana düşmez hem; yalnız eyleme değer verilen günümüzde yargılamaya girişmek boş bir çaba olsa gerek.

Bugün bizi ilgilendiren sorunlar şunlardır: İnsanlığı ve bize mirâs kalan mânevi varlıkları nasıl kurtaracağız? Avrupa'yı yeni bir yıkımdan nasıl koruyacağız?

Hiç şüphe yok ki, dünyayı saran eko-

nomik buhran ve buhran yüzünden halkların yoksul düşmesi, birçok nimetlerden yoksun kalmaları, tanığı olduğumuz tehlikeli karışıklıklara yol açmıştır. Bu gibi dönemlerde hoşnutsuzluk kin ve öfke doğurur; öfke insanları zorbaca eylemlere ve devrimlere sürükler, kimi zaman da savaşa götürür. Sıkıntıdan, çaresizlikten yeni yeni dertler doğar. Bugün devlet adamları, tıpkı yirmi yıl önce olduğu gibi, korkunç sorumluluklar yüklenmiş bulunuyorlar. Gönül ister ki bunlar bir anlaşmaya varsınlar ve Avrupa'da uluslararası alış verişleri birlik ve aydınlık temelleri üzerine kurabilsinler, böylece her devlet savaşın başarısızlıkla sonuçlanacak bir serüven olduğunu kesinlikle anlasın. Ne var ki, devlet adamlarının çabası ancak halkların sağlam, sarsılmaz istemine dayandığı zaman başarılı sonuç verebilir.

Bizi ilgilendiren konu yalnız barışı kurmanın ve korumanın teknik çareleri değil, aynı zamanda kafaları eğitmenin, aydınlatmanın yoludur. Düşünce özgürlüğümüzü, kişisel özgürlüğümüzü tehlikeye sokan güclere karşı koymak istiyorsak, önce yitireceğimiz değerlerin ne olduğunu iyice tasarlamamız ve atalarımızın bunca zor savaşlarla elde ettikleri bu özgürlüğe neler borçlu olduğumuzu açıkça bilmemiz gerekir.

Bu özgürlük olmasaydı, ne Shakespeare,

ne Goethe, ne Newton, ne Faraday, ne Pasteur, ne de Lister yetişirdi. O olmasa, ne halk için konforlu evler olurdu, ne demiryolları, ne telsiz telgraf, ne salgınlara karşı korunma çareleri, ne ucuz okuma kitapları, ne kültür, ne de herkese açık sanatlar. Hayatın belli başlı gereksinmelerini karşılıyacak gereçleri meydana getirmek için insanın çabasını kolaylaştıracak makineler olmaz, çoğu insanlar eski Asya zorbalarının zamanındaki köle hayatını yaşardı.

Buluşlar, keşifler yalnız özgür insanlara vergidir, yalnız onlar yaratabilir biz modern insanların hayatını yaşanmaya değer hale getiren düşünce eserlerini.

Belki bir gün gelecek, çağımızın ekonomik güçlüklerinden sıyrılıp da çalışmada «arz ve talep», sunu ve istek, üretim ve tüketim arasındaki dengeyi kurabilecek ve bu dengeyi yasalarla yürütebileceğiz. Ama bu sorunu da özgür insanlar olarak çözümlemeliyiz, onu bahane ederek bizi köleliğe sürüklemelerine izin vermemeliyiz; çünkü kölelik olumlu, sağlıklı her türlü gelişmeyi köstekliyen bir bataktır.

Bu sözlerimle ilgili olarak, geçenlerde aklıma gelen bir düşünceyi dile getirmek isterim: Şehirden uzak, yalnız yaşıyor ve rahat, düzenli bir hayatın yaratıcı düşünceyi geliştirmeye ne kadar elverişli olduğunu gö-

rüyordum. Toplumumuzda yalnızlığı gerektiren ve beden ya da akıldan yana büyük bir çaba gerektirmeyen bazı görevler vardır: örneğin deniz feneri ve yüzen fener bekçiliği. Bu görevleri bilim, özellikle, bazı matematik ya da felsefe sorunlarını derinliğine incelemeyi amaç edinen gençlere vermek mümkün değil mi? Pek az genç hayatının asıl verimli çağında bilimsel sorunların üstüne eğilmek fırsatını bulur. Bir genç belli bir süre için bir burs bulabilse bile, en kısa zamanda sonuç elde etmek zorundadır. Bu durum salt bilime ulaşmak için hiç de elverişli değildir. Ekmeğini kazanmak için gelişigüzel pratik bir görev alan genç bilim adamı bu bakımdan daha elverişli koşullar içindedir - yeter ki asıl çalışmasına ayırabilecek zaman ve enerjiyi bulabilsin. Bu dediğim gerçekleştirilirse, belki yaratıcı kafalara şimdi olduğundan daha geniş ölçüde gelişmek olanağı verilmiş olur. Ekonomik yoksulluğun ve politik karışıklığın ağır bastığı çağımızda bu çeşit düşüncelerin üstünde durmaya değer.

Tehlikeli, yoksul bir çağda yaşadığımızdan yakınmalı mıyız? Sanmam. İnsan bütün öbür canlılar gibi yaradılıştan gevşektir. Onu uyaran, dürtükliyen olmazsa, hemen hiç düşünmez, törelerine ve alışkanlıklarına uyarak bir otomat gibi yaşar. Genç değilim, çocukluk, gençlik aşamalarını geçirdim ve ben

de delikanlının yalnız kendi hayatının ıvır zıvırlarını düşündüğü, arkadaşları gibi konuşup, tıpkı onlar gibi davrandığı çağları yaşadım. Bu yapmacık maskenin altında neler saklandığını pek fark edemez insan, çünkü alışkanlığın, biçimselliğin etkisiyle insanın gerçek kişiliği pamuğa sarılmış gibidir.

Bugünümüz ne kadar başka! Fırtınalı zamanımızda çakan şimşeklerin ışığında insanları ve olayları olanca çıplaklığıyla görebiliyoruz. Her millet, her insan amaçlarını, tutkularını, güç ve gücsüzlüklerini açığa vurmaktadır. Koşulların hızla değişmesinde göreneğin hiç yeri kalmamıştır: Alışkanlıklar kurumuş buğday taneleri gibi havaya savrulmaktadır.

İnsanlar çaresizlik içinde, iflâs etmiş ekonomik gelenekler ve kurulması gereken uluslararası politik ilişkiler üzerinde düşünmeye başlıyorlar. Uluslar tehlikeler ve karışıklıklar arasından yeni gelişmeler yoluna girmektedirler. Çağımızın bu karışıklıkları bize daha iyi bir dünya hazırlasa bari!

Zamanımızın bu yargısı bir yana, ödevimiz ulu ve dayanıklı varlıklarımız arasında hayata değer veren ne varsa onları korumak ve çocuklarımıza atalarımızdan aldığımız kültür mirâsını daha arı ve daha zengin olarak aktarmaktır.

(Çeviri A. Erhat)

Bilim ve Toplum

Bilim, insan işleri üzerinde iki yoldan etki yapar. Birincisi, hepimizin bildiği bir yoldur: Bilim insan hayatını baştan başa değiştiren, dolaysız, daha çok dolaylı olarak bir takım olanaklar yaratır. İkinci yol eğitici bir nitelik taşır - insan düşüncesini etkiler. Bunun etkisi üstünkörü bir bakışla görülmezse de, daha az derin değildir.

Bilimin en gözle görünen pratik etkisi, hayatı hem zenginleştiren, hem karmaşık hale sokan bir takım buluşlara yol açmasıdır; bunlar, buhar makinası, demiryolu, elektrik gücü ve ışığı, telgraf, radyo, otomobil, uçak, dinamit vb. gibi buluşlardır. Bunlara bir de biyoloji ve tıp alanında insan hayatını koruma amacıyla yapılan buluşları, özellikte acıları dindirme yollarını ve yiyecekleri koruyup saklamaya yarayan teknik icatları eklemek gerekir.

Ama, bütün bu buluşların insana sağladığı en büyük iyilik, eskiden, basit yaşayışı sürdürmek için pek gerekli olan o son derece yıpratıcı beden çalışmasından insanı kurtarmış olmasıdır bence. Bugün köleliğin genel olarak ortadan kalktığını ileri sürebiliyorsak, bunu bilimin pratik sonuçlarına borçluyuz.

Öte yandan, teknoloji, ya da uygulamalı bilim, insanlığı son derece ciddi bir takım sorunlarla karşı karşıya getirmiştir. İnsanlığın yaşaması, bu sorunların yararlı bir yoldan çözümlenmesine bağlıdır. Yapılacak şey, yeni bir takım toplumsal kurumlar ve gelenekler yaratmaktır. Öyle kurumlar ki, onlar olmadıkça, yeni âletler, ister istemez insanlığın başına belâların en büyüğünü açabilir.

Örğütlenmemiş bir ekonomide, mekanik üretim araçları şu sonucu doğurmuştur: İnsanlığın hatırı sayılır bir bölüğü mal üretimi bakımından artık gerekli olmaktan çıkmış ve böylece ekonomik oluşumun dışında kalmıştır. Bunun sonucu olarak da, ilk ağızda, satın alma gücünde bir azalma olmuş ve aşırı yarışma yüzünden iş gücünün değeri düşmüştür ki, bu da, git gide daralan aralıklarla, mal üretiminin ciddi olarak felce uğramasına yol açmıştır. Öte yandan, üretim araçları, bunları ellerinde tutanlara, politik kurumların geleneksel güvenekleriyle önlenemiyecek ölçüde bir güc sağlamaktadır. İnsanlık bu yeni koşullara uymak için yeni bir savaşa girişmiştir. Bizim kuşağın insanları, görevlerine yaraşır bir güc gösterebilirse, bu savaş gerçek bir kurtuluşa götürebilir.

Teknolojiye gelince, o da mesafeleri kısaltmış ve son derece etkin bir takım yeni

yıkma araçları yaratmıştır. Bu araçlar, davranışlarında alabildiğine serbest olmak isteyen ulusların elinde, insanlığın hayatını ya da güvenliğini tehlikeye koyabilmektedir. Bu durum, bütün dünya için bir tek yürütme ve yargı gücünü gerekli kılar. Ne var ki, millî gelenekler böylesi bir merkezî gücün kurulmasına umutsuzca karşı koymaktadırlar. Burada da, kendimizi yene bir savaşın, sonucu hepimizin kaderini belirliyecek bir savaşın ortasında bulunuyoruz.

Ulaştırma araçları, basılı sözü çoğaltma yolları ve radyo modern silâhlarla birleşince bedenle ruhu merkezi bir gücün buyruğu altına koymaya yüz tutmaktadırlar ki, bu da insanlık için üçüncü bir tehlike doğurmaktadır. Çağımızın zorbalıkları ve onların yıkıcı etkileri, bu ilerlemeyi insanın yararına kullanmakta ne denli geri kaldığımızı açıkça göstermektedir. Burada da durum ve koşullar, uluslararası bir çözüm yolu ve bu çözüm için de - henüz yoksun bulunduğumuz - psikolojik bir temel gerektirmektedir.

Şimdi, bilimin insan düşüncesi üzerine yaptığı etkilere gelelim. Bilim - öncesi çağlarda, yalnız düşünce ile, bütün insanlığın zorunlu ve kesin diye kabul edebileceği sonuçlar elde edilemezdi. Tabiattaki bütün olayların katı yasalara bağlı olduğu düşüncesi de kabul edilemezdi. Tabiat yasasının, ilkel bir

insanın gözündeki bölük pörçük görünüşü perilere cinlere olan inancı beslemekle kalır. Onun için, ilkel insan, bugün bile, tabiatüstü ve sorumsuz bir takım güclerin hayatına karışabileceği korkusu içinde yaşayıp durmaktadır.

Bilimin en büyük zaferi, insanın kendine ve tabiata karşı duyduğu güvensizliği, insan aklı üstündeki etkisiyle yenmek olacaktır. Eski Yunanlılar ilkel matematikle birlikte, ilk defa olarak, sonuçlarından hiç kimsenin kaçınamıyacağı bir düşünce sistemi kurmuşlardı. Ondan sonra Rönesans bilginleri, sistemli deneyle matematik yöntemi birleştirmeyi düşündüler. Bu birleşme, tabiat yasalarını, deneyle doğrulayarak, öylesine kesin bir biçimde dile getirebiliyordu ki, tabiat biliminde artık düşünce ayrılıklarına yer kalmıyordu. O günden bu yana, her kuşak akıl ve bilgi mirasını arttırmıştır ve bütün yapıyı tehlikeye sokabilecek en ufak bir buhran korkusu kalmamıştır.

Büyük halk yığınları bilimsel araştırmanın ayrıntılarını ancak kendi dar anlayışı ölçüsünde izleyebilir. Ama, hiç değilse, büyük ve önemli bir yarar olduğunu da görür: Bu yarar da, insan düşüncesinin güvenilmeğe değer ve tabiat yasasının evrensel olduğunu düşünmektir.

(Çeviri V. Günyol)

Bilim ve Ahlâk

Söylediğim bir takım sözlerin hoşunuza gitmediğini anlıyorum. Ama ben hiçbir zaman insanlık için bir kurtuluş yolu olmadığını söylemedim. Yeryüzündeki koşulların düzelmesi salt bilimsel buluşlardan çok insan geleneklerinin ve ülkülerinin gerçekleşmesine bağlıdır. Ahlâklı bir yaşama düzeninin gelişmesi bakımından Konfüçyüs'ün, Buddha'nın, İsa'nın ve Gandhi'nin yaptıkları, bilimin, herhangi bir zamanda yapabileceğinden çok daha önemlidir bence. Sigara içmenin sağlığınız için çok zararlı olduğuna inanırsınız da, tiryaki olmaktan gene de alamazsınız kendinizi, Hayatı zehirleyen pek çok alışkanlıklar için geçerli bir yargı bu üstelik. Doğruya ve gerçeğe yönelmiş her türlü çabaya duyduğum saygı ve hayranlığı ayrıca belirtmem gerekmiyor sanıyorum. Ne var ki, iyilik ve güzellik değerleri eksikliğinin de salt düşünsel bir çabayla giderilebileceğine inanmıyorum. Bu görüşümü anlıyacağınızı umarım.

(Çeviri C. Çapan)

Bilimsel Gerçek Üstüne

1. «Bilimsel gerçek» sözüne kesin bir anlam vermek kolay değildir. «Gerçek» sözü böylece, kişisel deney için başka, matematik bir önerme için başka, ya da bir tabiat bilimi teorisi için başkadır. «Dinsel» dedikleri gerçeği ise doğru dürüst kavrayamıyorum bile.

2. Bilimsel araştırma, deneysel düşünce ve bütüncü bir görüşü destekleyerek, kör inançları azaltabilir. Bununla birlikte, biraz inceye giden her bilimsel çalışmanın temelinde dünyanın akla dayandığı ve kavranabilir olduğu yolunda dinsel duyguya benzer bir inanç vardır şüphesiz.

3. Bu inanç deneyde kendini gösteren yüce bir aklın derin duygusuyla birleşince benim için Tanrı kavramı olur. Herkesin anlayacağı bir deyimle buna «panteizm» denir. (Spinoza)

4. Dünyanın mezhep geleneklerine ancak tarih ve psikoloji açısından bakabilirim. Onlarla başkaca hiç bir ilişkim yoktur.

(Çeviri S. E. - V. G.)

Kişi ve Toplum

Yaşantılarımıza, çabalarımıza bakarsak, neredeyse bütün davranışlarımızın, isteklerimizin, başka insanların varlığıyla bağlı olduğunu görürüz. Bütün tabiatımızın, toplumsal hayvanlara benzediğini anlarız. Başkalarının yetiştirdiğini yiyip, başkalarının diktiğini giyip, başkalarının yaptığı evlerde oturuyoruz. Bilgimizin ve inançlarımızın büyük bir kısmı, bize başkalarının yarattığı bir dil aracılığıyla gene başkaları tarafından verilmiştir. Dil olmasaydı, akıl gücümüz, gelişmiş hayvanlarla kıyaslandığında çok düşük kalırdı; bu yüzden şunu kabul edelim ki, hayvanlara karşı üstünlüğümüzü bir toplum içinde yaşamamıza borçluyuz. Birey doğumundan beri tekbaşına bırakılırsa, duyularında ve duygularında aklımızın alamayacağı

kadar ilkel ve hayvanımsı kalır. Birey ne ise odur, varlığından gelme büyük bir erdemliği yoktur onun, besbelli. Maddî ve mânevi varlığı beşikten mezara giden büyük bir insan toplumunun bir parçasıdır o.

Bir insanın topluluktaki başlıca değeri, düşünce, duygu ve davranışlarını, arkadaşlarının çıkarları yolunda yönetmesinin derecesine bağlıdır; ona bu alandaki tutumuna göre iyi, ya da kötü denir. Bir insanı tanımlamamız, ilk bakışta, sanki onun sadece toplumsal özelliklerine dayanır gibidir. Belki böyle bir davranış yanlış olabilir. Toplumdan aldığımız maddî, mânevi, ahlâki bütün değerlerin, sayısız kuşaklar gerisindeki belli yaratıcı kişilerden geçerek bize geldiği pek açıktır. Ateşin kullanılması, yediğimiz bitkilerin yetiştirilmesi, buhar makinası, hep tek kişilerin buluşlarıdır.

Sadece birey düşünebilir ve bu yüzden de toplum için yeni değerler yaratır, üstelik toplumun uyduğu yeni yeni ahlâk kuralları da getirir. Nasıl toplumun besleyici toprağı olmadan kişilerin gelişmesi düşünülmezse, yaratıcı, geniş düşünceli, yargılayıcı, onu ortaya çıkaran bireylerin sıkı bir politika birliğine dayandığı kadar, kişi olarak onların bağımsızlıklarına da bağlıdır. Ortaçağ Avrupasını durgunluktan kurtaran İtalyan Rönesansı sı-

rasında, özellikle en parlak yemişlerini veren Grek-Avrupa-Amerikan kültürü, bütünü ile bireyin özgürlüğüne ve tek başınalığına dayanır.

Şimdi içinde yaşadığımız çağı düşünelim. Toplum ne yolda, birey ne yolda? Uygar ülkelerin nüfusu, eskisi ile ölçülecek olursa, çok artmıştır. Bugün Avrupa'da yüzyıl öncesinin üç katı insan yaşamaktadır. Ama büyük adamların sayısı ölçülemeyecek kadar azalmıştır. Kitleler, yaratıcı çabalarından ötürü, sadece bir kaç kişiyi kişilik saymaktadır. Örgütçülük, özellikle teknik alanda ve bilim alanında, bir dereceye kadar, büyük adamın yerini almıştır.

Sanatsal düşünce alanında belli başlı kimselerin eksikliği özellikle göze çarpmaktadır. Müzik ve resim kesinlikle bozulmuş ve çok sevilir olmaktan çıkmıştır. Politikadaysa sadece önder yokluğu ile kalınmamış, ruh özelliği ve yurttaşın doğruluk duyguları büyük ölçüde kaybolmuştur. Böyle bir özelliğe dayanan demokratik parlamanter rejim, bir çok yerlerde sarsılmış, diktatörler doğmuş ve tutunmuşlardır. Çünkü insanların yücelik duygusu ve bireysel haklar artık yeterince köklü değildi. Koyun sürüsü gibi kitleler, iki hafta içinde gazeteler tarafından öylesine bir heyecan ve telâşa düşürülebilirler ki, bu insanlar başta bulunan bu işlerle ilgili bir kaç

partinin değersiz amaçları uğruna ölmek ve öldürmek için üniformaları geçiriverirler sırtlarına. Zorunlu askerlik görevi bana bugün uygar insanın yoksun bulunduğu birey saygısının nasıl ortadan kalktığını gösteren en kötü belirtisi olarak görünüyor. Şüphesiz ki uygarlığımızın söndüğü üstüne kehanetlerde bulunanlar da vardır. Ben bu karamsarlardan değilim; daha iyi günlerin geleceğine inanıyorum. Bu güvenimin nedenlerini kısaca açıklıyayım:

Bence bugünkü çöküntü, yozlaşma belirtileri, gelişen endüstrinin ve makineleşmenin, bireysel gelişme özgürlüğünde büyük yaralar açılmasına varan görülmemiş ölçüde büyük bir varolma savaşı olgusuyla açıklanabilir. Ama makinenin gelişmesi, toplum gereklerini yerine getirebilmek için bireyden gittikçe daha az iş istenmesi demektir. Plânlı bir işbölümü, gittikçe artan bir ihtiyaç olmaktadır; bu işbölümü bireyi maddî güvene götürecektir. Bu güven, boş zaman ve bireyin el attığında bulacağı enerji onu daha geliştirecektir. Toplum bu yolla yeniden kazanabilir sağlığını. Umarız ki gelecekteki tarihçiler, günümüz toplumunun bozukluklarını, uygarlığın büyük bir hızla ilerlemesinden ötürü gözü ileride olan bir insanlığın çocukluk hastalıkları diye anlatacaklardır.

(Çeviri Yaşar Anday)

Niçin Sosyalizm

Ekonomik ve toplumsal sorunları enikonu bilmiyen bir kimsenin sosyalizm üstüne bir takım düşünceler ileri sürmesi uygun düşer mi? Bir çok bakımlardan düşer bence.

Önce, sorunu bilimsel bilgi açısından alalım ele. Astronomiyle - söz gelimi - ekonomi bilimi arasında öz bakımından bilimsel yöntem ayrılıkları yokmuş gibi gelebilir insana. Denebilir ki, her iki alanda da bilginler belli bir gurup olayı yöneten ve, genel olarak, kabule değer bir takım yasalar bulmaya çalışırlar; amaçları olaylar arasındaki ilişkileri elden geldiğince anlaşılır hale getirmektir. Oysa gerçekte, bu bilimler arasında yöntem ayrılıkları vardır. Gözlenen ekonomik olayların ayrı ayrı değerlendirilmesi güç sayısız etkenlere bağlı olması, ekonomi alanında genel yasalar bulmayı zorlaştırmaktadır. Ayrıca, sözde uygar insanlık tarihinin tâ başlangıcından bugüne kadar birikmiş olan deneyler (bilindiği gibi) hiç de ekonomik olmayan bir takım nedenlerle, geniş ölçüde, etkilenmiş ve sınırlanmıştır. Örneğin, tarihte büyük devletlerin çoğu varlıklarını fetihlere

borçludurlar. Fatih uluslar, gerek yasalarla, gerek ekonomik yollardan, ele geçirdikleri memleketin ayrıcalıklı sınıfı durumuna gelmişlerdir. Toprağı tekellerine geçirmişler ve kendi aralarından seçilme bir rahipler sınıfı kurmuşlardır. Eğitimi denetleyen rahipler toplumdaki sınıf ayrılığını sürekli bir kurum haline getirmiş ve bir değerler düzeni yaratmışlardır. Halk da, büyük ölçüde bilinçsiz olarak toplumsal davranışını bu düzene uydurmuştur.

Ama tarihsel gelenek daha dün başlamış sayılır; hiç bir yerde, Thorstein Velben'in deyimiyle, insanlığın gelişiminde «yağmacılık dönemi»ni aşmış değiliz henüz. Gözle görebileceğimiz ekonomik oluşmalar bu aşamanın malıdırlar ve bunlardan çıkarabileceğimiz yasaları başka aşamalara uygulayamayız. Sosyalizmin gerçek amacı insanlığın «yağma ve çapul» dönemini geride bırakmak ve daha ilerilere gitmek olduğuna göre, ekonomi bilimi, bugünkü durumunda, geleceğin sosyalist toplumuna pek az ışık tutabilecektir.

Sonra, sosyalizm törel ve toplumsal bir amaca yönelmiştir. Ama, bilim ne amaçlar yaratabilir, ne de bunları insanlara benimsetebilir; olsa olsa, bazı amaçlara götüren bir takım araçlar sağlayabilir ancak. Amaçlar, yüksek bir ahlâk ülküsü taşıyan insanların

kafasında doğar. Bu amaçlar ölü doğmadıkları, canlı ve güçlü oldukları zaman, sayısız insanlarca benimsenerek ilerilere götürülür. Toplumun ağır gelişmesini işte bu yarı bilinçli insanlar sağlar.

Bu nedenlerden ötürü, insanla ilgili sorunlarda, bilim ve bilimsel yöntemi küçümsemekten kaçınmalıyız, toplum düzenine değinen sorunlar üstünde yalnız uzmanların söz sahibi olduğunu da kabul etmemeliyiz.

Sayısız kimseler: «İnsan toplumu buhran geçiriyor, dengesi adam akıllı bozulmuş» diyeli çok olmuyor. Böyle durumların özelliği şudur: İnsanlar bağlı oldukları küçük ya da büyük topluluklara karşı ilgisiz kalırlar, ya da düşmanca tutumlar alırlar. Düşüncemi açıklamak için, başımdan geçen bir olayı anlatmak isterim burada. Çok olmuyor, akıllı ve iyi yaradılışlı bir kimseye yeni bir savaşın tehlikesinden söz ediyordum. Bu işin şakası yoktu bence, yeni bir savaş bütün insanlığın varlığı için ciddi bir tehlikeydi. Yalnız uluslar-üstü bir örgüt bu tehlikeyi önliyebilirdi. Bu sözlerim üzerine, misafirim, istifini bozmadan, soğuk kanla: «İnsan soyunun yokolmasına niçin böyle var gücünüzle karşı koyuyorsunuz?» dedi. Bundan yüz yıl öncesinde olsaydı, hiç kimse böylesine düşüncesiz bir söz etmezdi. Bu söz, kendi iç dünya-

sında bir denge kurmak için boşuna çabalamış, sonra az çok umut kesmiş bir insanın sözüydü. Bugün bir çok insanın acısını çektiği o üzücü yalnızlığın, tek başına kalmışlığın dile gelişiydi bu.

Böyle sorunlar ortaya atmak kolaydır ama, bunlara az buçuk kesinlikle de olsa, karşılık vermek zordur. Duygularımızla eğilimlerimizin, çoğu zaman, birbirini tutmadığını, açık seçik olmadığını, kolay ve basit formüllerle dile getirilemiyeceğini çok iyi biliyorsam da, gücüm yettiği kadar karşılık vermeğe çalışacağım yine de.

İnsan, aynı zamanda hem tek başına, hem de toplumsal bir varlıktır. Tek başına bir varlık olarak, kendini ve kendine yakın olanların varlığını korumaya, onların isteklerine karşılık vermeye, doğuştan sahibolduğu yetilerini geliştirmeye çalışır. Toplumsal bir varlık olarak da, benzerlerine kendini beğendirip sevdirmeye, onların beğenilerini paylaşmaya, üzüntülerini gidermeye ve yaşama koşullarını iyileştirmeye çalışır. Çoğu zaman birbirine aykırı olan bu değişik eğilimlerin varlığı, başlı başına, bir insanın özelliğini açıklar ve bunların belli bir biçimde biraya gelişi de insanın kendi iç dengesini ne ölçüde kurabileceğini ve toplumun iyiliğine ne ölçüde yararlı olabileceğini belirler. Aslında, bu iki eğilimle ilgili göresel gücün soyaçekimle

belirlenmiş olması hiç de imkânsız değildir. Ama, en sonunda ortaya çıkan kişiliği, kişinin gelişme sırasında rastgele içinde bulunduğu ortam, büyüdüğü toplumun gelenekleri, bir takım davranışlara verdiği değer de geniş ölçüde meydana getirir. Soyut «toplum» kavramı, insan teki için gerek kendi çağdaşlarıyla, gerek geçmiş kuşakların, dolaylı dolaysız ilişkilerinin bütünü anlamına gelir. İnsan teki, kendiliğinden düşünebilir, duyabilir, savaşabilir ve çalışabilir ama fiziksel ve duygusal hayatında sıkı sıkıya topluma bağlıdır. Öyle ki, toplum çerçevesi dışında ne düşünebilir ne de anlayabiliriz onu. İnsana yiyecek içeceğini, giyeceğini, oturacağı yeri, çalışma araçlarını, konuştuğu dili, düşünce biçimlerini ve, büyük ölçüde, özünü sağlayan «toplum»dur. İnsanın hayatı, şu küçük «toplum» sözcüğünün arkasında saklı olan geçmişteki ve bugünkü milyonlarca insanın çabası ve yeteneğiyle yaşanır duruma gelmiştir.

Demek, insanın topluma bağlılığı doğal ve yokedilemez bir şeydir, tıpkı karıncalarla arılarda olduğu gibi. Bununla birlikte, karıncalarla arıların yaşayış yolu en ufak ayrıntılarına varıncaya kadar soydan gelme bir takım içgüdülerle belirlenmiştir. Oysa, insanlar arasındaki karşılıklı ilişkiler çok değişken oldukları kadar, değişmelere de elverişlidirler.

Gerek bellek, gerek yeni yeni bireşimler yapma gücü, gerekse sözle anlaşabilme yeteneği, insanoğulları arasında, biyolojik zorunluklara bağlanmayan bir takım gelişmelere yol açmıştır. Bu türlü gelişmeler, geleneklerde, kurumlarda, örgütlerde, edebiyatta, bilimlerde, mühendisin yaptıklarında ve sanat eserlerinde gösterir kendini. Bu da, bir insanın bir bakıma kendi davranışıyla hayatını nasıl etkileyebileceğini ve bu yolda, bilinçli düşünce ve isteğin nasıl bir rol oynayabileceğini gösterir.

İnsanın, doğuştan soyaçekim yoluyla belirlenmiş biyolojik bir yapısı vardır. Bu yapıya, insan türünü niteleyen doğal itilerle birlikte değişmez gözüyle bakmalıyız. Ayrıca, insan hayatı boyunca, haberleşme ve daha başka bir çok etki yollarıyla toplumdan kültürel bir yapı elde eder. İşte bu kültürel yapı zamanla değişebilir ve insan tekiyle toplum arasındaki ilişkileri büyük ölçüde belirler. Bugünün insanbilimi, sözde ilkel kültürler üzerinde yaptığı araştırmalarla bize şunu göstermiştir: İnsanoğlunun toplumsal davranışında büyük değişmeler olabilmektedir, çünkü bu davranışlar başlıca kültür örneklerine ve toplumda ağır basan örgütlenme tiplerine bağlı bulunmaktadır. İşte, insanın yaşama koşullarını iyileştirmeye çalışanlar buna dayamalıdırlar umutlarını: İnsanoğlu, biyolojik yapısı dolayısıyla, birbirini karşılıklı

olarak yoketmeye, ya da kendi yarattığı insafsız bir kaderin oyuncağı olmaya mahkûm edilmiş değildir.

İnsan hayatını elden geldiğince iyileştirmek için, toplumun yapısını ve insanın kültürel tutumunu ne yolda değiştirmek gerektiğini kendi kendimize soracak olursak, değiştiremiyeceğimiz bir takım koşulların varlığını durmadan hesaba katmak zorundayız. Yukarıda da söylediğim gibi, insanın biyolojik özünü, her istenen pratik amaçlar için, değişmeye uğratamayız. Ayrıca, şu son bir kaç yüzyılın teknik ve demografik gelişmeleri de bir takım koşullar yaratmıştır ki, bunlar da değişmeden sürüp gitmek zorundadırlar. Bir dereceye kadar yoğun ve geçimleri için gerekli malları olan topluluklarda, aşırıya varan bir işbölümü ve fazlasıyla merkezleşmiş bir üretim düzeni gereklidir, hem de pek gerekli. Kişilerin ya da azçok küçük toplulukların kendi kendilerine yettiği o insana uzaktan bir masal gibi gelen çağlar, bir daha geri dönmemecesine göçüp gitmiştir artık. Bugün insanlık dünya ölçüsünde bir üretim ve tüketim topluluğu olmuştur dersek, aşırıya kaçmış olmayız.

Şimdi öyle bir noktaya geldim ki, bence zamanımız buhranının özünü yapan şeye dokunmak istiyorum kısaca. Bu, insanteki ile toplum arasındaki ilişki sorunudur. İnsanteki

topluma olan bağlılığının her zamandan daha çok bilincine varmıştır, ama bu bağlılığı olumlu bir yarar, organik bir bağ, koruyucu bir güç olarak değil, daha çok, doğal haklarına, hattâ varlığına karşı bir tehlike gibi görüyor. Ayrıca, toplumsal durumu bakımından, kişinin öz yapısına bağlı bencil eğilimler güçlenirken, özü bakımında daha güçsüz olan toplumsal eğilimleri gitgide bozulmaktadır. Toplumdaki durumları ne olursa olsun, bütün insanoğulları bu bozulma olayının acısını çekmektedir. Bencilliklerinin ölesi olduklarından habersiz, kendilerini güvensizlik içinde yapa yalnız duymakta, saf, temiz ve yalın bir hayat sevincinden yoksun bulmaktadırlar. İnsan, kendini topluma adayarak, kısa ve tehlikelerle dolu hayatta bir anlam bulabilir ancak.

Bugünkü durumuyla kapitalist toplumdaki anarşi, bütün kötülüklerin gerçek kaynağıdır bence. Karşımızda koskoca bir üreticiler topluluğu görmekteyiz: Bu topluluğun üyeleri, kollektif çabalarının meyvalarından birbirini karşılıklı olarak durmadan yoksun bırakmaya çalışmaktadırlar, zor kullanarak değil, ne de olsa, yasalar gereğince konmuş kurallara uyarak. Bu bakımdan şunu iyice anlamamız gerekir: Üretim araçları, yani tüketim maddelerini elde etmek için gerekli olan bütün üretme gücü, ve fazla ola-

rak da sermaye birikimleri, yasalara uygun yoldan bir takım insanların özel malı olabilir, nitekim büyük ölçüde olmaktadır da.

Aşağıda söyliyeceklerim daha kolay anlaşılsın diye, ellerinde hiç bir üretim aracı olmayanların tümüne birden - kelimenin günlük anlamına temamen uymasa da - «emekçi» diyeceğim. Üretim araçlarını elinde tutan bir kimse, emekçinin iş gücünü satın alabilecek bir durumdadır. Emekçi, üretim araçlarını kullanarak, yeni yeni mallar üretir ve bunlar kapitalistin malı olur. Bu oluş mada en önemli nokta, emekçinin ürettiği şeyle aldığı ücret arasındaki orandır. Burada her ikisini de gerçek değeri ile ölçmek gerekir. İş sözleşmesi «serbest» olduğu ölçüde, emekçinin aldığını, ürettiği malların gerçek değeri belirlemez. Onu belirleyen ihtiyaçlarının en aşağı çizgisi, bir de, kapitalistin ihtiyaç duyduğu emekçi sayısı ile iş arayan emekçi sayısı arasındaki orandır. Şunu da anlamak gerekir ki, teoride bile, emekçinin ücretini, ürettiği malların değeri belirlemez.

Özel sermaye, gerek kapitalistler arasındaki yarışma yüzünden, gerekse (teknik gelişme ve gitgide genişleyen işbölümü dolayısıyla) küçük üretim birliklerinin zararına daha büyüklerinin doğması ile, daha az elde toplanmaktadır. Bu gelişmelerden ortaya bir kapitalistler oligarşisi çıkmaktadır ki, bunun

korkunç gücünü hiç bir şey dizginliyemiyor, hattâ politik düzeni demokrasi olan bir toplum bile. Bu böyledir, çünkü, yasama kurulunun üyelerini politik partiler seçmektedir. Her istedikleri pratik amaçlar uğruna seçmen topluluğunu yasama kurulundan ayıran kapitalistler bu partileri etek dolusu paralarla beslemekte, ya da başka yollardan etkileri altında tutmaktadırlar. Bu yüzden de halkın temsilcileri dar gelirlilerin çıkarını yeterince gözetememektedirler. Ayrıca, bugünkü koşullar altında kapitalistler, doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak, başlıca haberleşme kaynaklarını (basın, radyo, eğitim) denetlemektedirler. Bu bakımdan yurttaş için nesnel sonuçlara varmak ve politik haklarını akıllıca kullanmak son derece güç, çoğu hallerde de bütün bütün imkânsızdır.

Sermayenin özel sahipliğine dayanan bir ekonominin ağır basan yönü iki önemli ilke ile dile getirilebilir: Önce, üretim araçları (sermaye) özel kişilerin elindedir ve bu araçları ellerinde tutanlar onları canlarının istediği yolda ve yerde kullanırlar. Sonra, iş sözleşmesi serbesttir. Bu anlamda «su katılmamış» bir kapitalist toplum yoktur elbette. Özellikle şunu unutmamak gerekir ki, emekçiler uzun ve çetin politik savaşlar sonunda, bazı emekçi gurupları için daha iyi bir «serbest iş sözleşmesi» biçimi elde etmişlerdir.

Ne var ki, bütünü ile alınacak olursa, bugünkü ekonominin «saf» kapitalizmden pek farklı olmadığı görülür.

Üretim faydayı değil, kazancı gözeterek yapılmaktadır. Çalışma gücü ve isteği olanların her zaman iş bulacaklarını önceden kestirmek kimsenin elinde değildir. Bugün bile bir «işsizler ordusu» ile karşı karşıyayız. Emekçi sürekli olarak işini yitirme korkusu içindedir. İşsizler ve az ücret alan emekçiler büyük tüketici olmadıklarından, tüketim maddelerinin üretimi sınırlanmakta ve bu yüzden büyük sakıncalar doğmaktadır. Teknik ilerleme herkesin çalışma yükünü azaltacağına, işsiz sayısının artmasına yol açmıştır. Kazanç dürtüsü ile kapitalistler arasındaki yarışma sermaye birikimi ve kullanımındaki kararsızlıktan sorumludur. Gittikçe tehlikeli olan ekonomik çöküntülerin kaynağı işte bu kararsızlıktır. Sınır nedir bilmeyen bu yarışma, büyük ölçüde emek kaybına yol açmakta ve yukarıda değindiğim gibi, insanların toplumsal bilincini budamaktadır.

İnsanların böylesine budanıp yıpratılması, bence, kapitalizmin getirdiği kötülüklerin en büyüğüdür. Bütün eğitim sistemimiz bu kötülüğün acısını çekiyor. Aşırı bir yarışma tutumu aşılanan öğrenci, ilerideki mesleğine hazırlık olarak, kazanma başarısına tapınacak biçimde yetiştirilmektedir.

Bu büyük kötülükleri ortadan kaldırmanın bir tek yolu var bence: O da, toplumsal amaçlara yönelmiş bir eğitim sistemini içine alan bir ekonomi düzeni kurmaktır. Böyle bir ekonomi düzeninde üretim araçları toplumun malı olacak ve plânlı bir biçimde kullanılacaktır. Üretimi toplumun ihtiyaçlarına göre ayarlayan plânlı bir ekonomi, yapılması gerekli işleri bütün çalışabilenler arasında dağıtacak ve her erkeğe, kadın ve çocuğa geçim güvenliği sağlayacaktır. Kişinin eğitimi, doğuştan getirdiği yetilerin gelişmesini kolaylaştırmalı ve onda, bugünkü toplumda olduğu gibi güç ve başarının yüceltilmesi yerine, benzerlerine karşı bir sorumluluk duygusu yaratmalıdır.

Bununla birlikte, şunu da unutmamak gerekir ki, plânlı bir ekonomi sosyalizm demek değildir. Böyle bir ekonomi, kişinin baştan başa köleleştirilmesiyle birlikte yürüyebilir. Sosyalizmin gerçekleşmesi son derece güç bir takım toplumsal ve politik sorunların çözümünü gerektirir: Politik ve ekonomik gücün aşırı merkezleşmesi karşısında, bürokrasinin kendini beğenmiş, astığı astık kestiği kestik bir güç olmasını nasıl önliyebiliriz? Kişinin haklarını nasıl koruyabilir ve bürokrasinin gücüne karşı demokratik bir dengeyi nasıl sağlayabiliriz?

(Çeviri V. Günyol)

Bireysel ve Toplumsal Sorumluluk

Burada vicdan ve yasalar arasındaki o eski çatışma ile gene karşı karşıyayız. Nuremberg duruşmaları sırasında, değişik hükümetler, ahlâkdışı eylemlerin hükümet buyruğu ile işlenmiş suçlar olduğu gerekçesi ile bağışlanamayacağı kanısındaydılar. Ahlâkdışı bir eylemin ne olduğunu kişinin bireysel yargısı ve vicdanı belirler. Ahlâk yasalarının her türlü yasadan önce geldiği düşüncesi ise insanların doğruluk ve yanlışlık anlayışına da uymaktadır.

Bilinçli olarak savaşmamayı seçen kişi devrimci bir kişidir. Yasalara karşı gelmeğe karar vermekle toplumun ilerlemesi uğrunda çalışmak gibi en önemli bir ülküyü kişisel çıkarlarından üstün tutmuş oluyor demektir. Çok güç durumlarda toplumsal ilerlemeyi sürdürmenin tek yolu budur. Kuvvetler dengesi yürürlükteki yasaların ve siyasal kurumların işlemesini engelliyorsa, bu tutum daha çok önem kazanır. Amerikan Anayasasını hazırlayanlar bu düşünceyle halkın ayaklanma hakkını tanımışlardır.

Gandhi'nin Hindistan'ın özgürlüğünü kazanması için uyguladığı yöntem zor kullanmayan bir devrim yöntemiydi. Uluslarüstü bir örgüte dayanarak yeryüzünde barışı gerçekleştirmek ancak Gandhi'nin yönetiminin geniş ölçüde uygulanması ile sağlanabilir.

(Çeviri C. Çapan)

İnsan Hakları

Uzun süren hayatım boyunca bütün gücümle elle tutulabilir gerçekliğin yapısını anlamağa çalıştım. İnsanların daha varlıklı olmaları yolunda, haksızlığa ve baskıya karşı, ya da geleneksel insan bağlarının düzelmesi için düzenli bir çaba göstermedim. Yaptığım sadece şuydu: Uzun aralıklarla, susmanın bir suçu paylaşmak ya da yüklenmek olacağı toplumsal çıkmazlar ve mutsuzluklar karşısında açıkça ne düşündüğümü bildirdim. Böyle durumların son yıllarda gittikçe çoğaldığı açıkça ortada, ama elbet bunun suçlusu olan da ben değilim.

Yıldızlarda yazılı değildir insan haklarının varlığı ve değeri. Tarih boyunca bir takım uyanık insanlar, insanların birbirlerine karşı en iyi davranış yollarının ne olabileceğini düşünmüşler, bunu öğretmişlerdir. Ayrıca en uygun toplum yapısının ne olabileceği konusunda bir takım kavramların gelişmesini sağlamışlardır. Tarih yaşantısından, güzelliğe ve düzene duyulan özlemden gelen bu ülkü ve inançlar kuram olarak insanlarca hemen benimsenmiş, ama ilkel itkilerinin baskısı altında aynı insanlarca her zaman çiğnenmiştir. Tarih insan hakları için açılan sürekli savaşlarla doludur, sonunda kesin zafere bir türlü ulaşamadığımız savaşlarla. Ama böyle bir savaştan vazgeçmek insanlığın yıkımına yol açmak olur.

Bugün, insan hakları deyince, bireyin başka bireylere ya da devlete karşı korunmasını, çalışma hakkını ve emeğinin karşılığında uygun bir kazanç sağlama hakkını, tartışma ve öğretim özgürlüğünü, bireyin yurdunun yönetimine katılma hakkını anlıyoruz. Bu saydıklarımız, bugün, her ne kadar kâğıt üzerinde hak olarak tanınıyorlarsa da, aslında sömürülmeğe her zaman olduklarından daha elverişlidir. Bu da yasaların boşluklarını bilen bir takım kurnaz hukukçuların aracılığı ile sağlanıyor.

Ayrıca, insan hakları içinde, pek sözü

edilmese bile, büyük önem kazanması kaçınılmaz olan bir hak daha var: Bireyin yanlış ya da zararlı saydığı eylemlere katılmama hakkı ve ödevi. Bunun en önemli örneği de askerlik hizmetine katılmayı reddetmektir. Öyle durumlar biliyorum ki, bu yüzden ahlâk anlayışı sağlam bir takım bireylerin devlet makamları ile aralarında anlaşmazlıklar çıkmıştır. Oysa Alman savaş suçlularının Nuremberg'deki duruşmaları sırasında suçların devlet buyruğu ile işlendiği gerekçesi ile bağışlanamıyacakları ilkesine inanılıyordu. Vicdan, yasalardan üstün sayılıyordu.

Günümüzde, daha çok siyasal inançlar ve tartışma özgürlüğü ile araştırma ve öğretim üzgürlüğü uğrunda savaşılıyor. Komünizm korkusu yurdumuzu öbür ülkelerin gözünde gülünç düşüren bir takım siyasal davranışların benimsenmesine yol açtı. Siyasal üstünlük sağlamak için Komünizm korkusunu yayan iktidar hırsı ile gözü dönmüş politikacılara daha ne kadar göz yumacağız? Kimi zaman düşünüyorum da, insanlar alaycılık duygularını öylesine yitirmişler ki, Fransızların «Alaya almak öldürür,» sözünün bir anlamı kalmadığına inanıyorum nerdeyse.

(Çeviri C. Çapan)

Zenci Sorunu

Amerika'da, on yılı aşkın bir süredir aranızda yaşayan bir kimse olarak yazıyorum. Şakası olmayan bir sorun üstüne dikkatinizi çekmek niyetindeyim. Bir çok okuyucular «Yalnız bizleri ilgilendiren ve memleketimize yeni gelmiş bir adamın dokunmaması gereken konular üstünde söz söylemeye ne hakkı var?» diye sorabilirler kendi kendilerine.

Böyle bir görüşün haklı olabileceğini sanmıyorum. Belli bir ülkede büyüyen bir kimse bir çok şeye olağan göğüyle bakar. Oysa, bu ülkeye olgun yaşta gelmiş bir kimse özel ve karakteristik olan şeylere keskin bir gözle bakabilir. Bence, bu kimse görüp duyduklarını serbestçe dile getirmelidir. Çünkü, böyle davranmakla yararlı olabilir belki.

Yeni gelen birisinin bu memlekete çarçabuk bağlanması halkta rastlanan demokra-

si havasındandır. Ben burada, bu memleketin -büyük ölçüde hayranlığımızı hakketmesine rağmen- demokrasinin politik yapısından çok, kişiler arasındaki ilişkileri ve bunların birbirlerine karşı tutumlarını düşünüyorum.

Birleşik Amerika'da, herkes kendi kişisel değerine inanmaktadır. Hiç kimse bir başka kişinin ya da sınıfın karşısında küçülmez. Büyük zenginlik farkları, hattâ küçük bir azınlığın üstün gücü bile kişilerin kendilerine olan bu gürbüz güvenini ve benzerlerinin ouruna karşı duyduğu tabii saygıyı sarsamaz.

Bununla beraber, Amerikalıların toplumsal görüşünde karanlık bir nokta var. Eşitlik duyguları ve insan onuruna olan saygıları, özel olarak beyaz renkli insanlarla sınırlanmıştır. Bu sonuncuların bazılarına karşı bir takım ön yargıları bile var. Bir yahudi olarak bunların tamamiyle farkındayım. Ama, bunlar «beyaz» ların kara renkli kendi yurttaşlarına, özellikle Zencilere karşı olan tutumları yanında önemsiz kalmaktadır. Kendimi bir Amerikalı saydığım ölçüde bu durum üzüntümü arttırıyor. Düşüncemi apaçık söyleyerek suç ortaklığı duygusundan kurtulabilirim ancak.

Bir çok temiz yürekli kimseler bana şöyle cevap veriyorlar: «Bizim Zencilere karşı olan tutumumuz, bu insanlarla aynı memle-

kette yan yana yaşıyarak edindiğimiz bir takım kötü deneylerin sonucudur.»

Şuna kesin olarak inanıyorum ki, böyle düşünen herhangi bir kimse uğursuz ve yanlış bir düşünüşün kurbanı olmaktadır. Atalarınız bu siyah insanları yerlerinden zorla sürükleyip getirmişler buraya; beyaz insan zenginlik ve rahat bir hayat peşinde koşarken, onları gözlerinin yaşına bakmadan ezmiş, sömürmüş, köle durumuna düşürmüştür. Zencilere karşı bugünün ön yargısı, bu yakışıksız durumu sürdürme isteğinin bir sonucudur.

Eski Yunanlıların da köleleri vardı. Bunlar Zenci değil, savaşta esir edilen beyaz insanlardı. O zamanlar, ırk ayrımı diye bir şey söz konusu olamazdı. Bununla beraber, Yunan filozoflarının en büyüklerinden biri olan Aristoteles, kölelerin aşağı yaratıklar olduğunu, haklı olarak boyunduruk altına alınıp özgürlüklerinden yoksun bırakıldıklarını söyliyor. Onun da geleneksel ön yargılar ağına düştüğü, olağanüstü zekâsına rağmen, bu ağdan kurtulamadığı açıkça meydandadır.

Olup bitenlere karşı tutumumuz, büyük ölçüde, daha çocukken çevremizden, bilinçsiz olarak, kaptığımız düşünceler ve duygularla koşullanmıştır. Başka deyimle, soydan geçen yetiler ve özellikler yanında bizi biz yapan gelenektir. Bilinçli düşüncemizin,

davranışımız ve inançlarımız üzerindeki etkisinin, geleneğin güçlü etkisi yanında, ne denli güçsüz olduğunu binde bir fark ederiz.

Geleneği hor görmek saçma olur elbet, ama insanlar arasındaki ilişkilerin daha iyi olması isteniyorsa, insan aklının ve bilincinin gelişmesiyle birlikte, geleneği kontrol etmeğe başlamamız gerekir. Gelenekte hayatımıza ve onurumuza zarar veren şeyleri düzeltmeye ve yaşayışımızı ona göre biçimlendirmeye çalışmalıyız.

Öyle sanıyorum ki, konuyu dürüstçe derinleştiren herhangi bir kimse, Zencilere karşı beslenen o geleneksel ön yargının ne denli yakışıksız ve alçaltıcı olduğunu çarçabuk kabul eder.

Ama iyi niyet sahibi insan bu kökleşmiş ön yargıyla savaşmak için ne yapabilir? Sözüyle ve davranışıyla örnek olmak cesaretini göstermeli ve çocuklarının bu ırk ayrımının etkisi altında kalmamalarına dikkat etmelidir.

Bu kökleşmiş hastalığı çarçabuk önlemenin bir yolu olabileceğini sanmayorum. Ama bu amaca ulaşıncaya kadar, dürüst ve iyi niyetli bir insan için, bütün çabasını iyi bir dâvanın hizmetine koymasından daha büyük bir mutluluk düşünülemez.

(Çeviri V. Günyol)

İnsanlık Sorunları ve çözüm Yolları

Yeryüzündeki insanları sağduyuyla ve kendi mutluluklarını düşünerek yaşamaya yöneltmek kolay olsaydı, insanlığın sorunlarına pek çok çözüm yolları bulunabilirdi. Doğum kontrolu örneğini ele alalım: Bu konuda birey kendi çıkarını gözeteceğine göre doğum kontrolünün uygulanması hiçbir güçlük çıkarmıyacak, nüfus artışı da bir tehlike olmaktan çıkacaktı. Ama bu gerçekleştirilemedi. Aydınların bile, en tehlikeli durumlarda da olsa, kendi mutlulukları için sağduyuyla davranmalarını sağlamak kolay olmuyor.

Herhangi bir insanlık sorununun ona doğrudan doğruya saldırmakla çözümlenebileceğine inanmıyorum. Ancak zamana dayanan bir eğitim yolu ve ayrı ayrı pek çok çabaların katılmasıyla insan koşullarının ağır ağır da olsa iyiye doğru değişeceğini umuyorum.

(Çeviri C. Çapan)

Eğitim Üstüne

Bir kutlama günü genel olarak her şeyden önce bir geriye bakış, özel olarak da kültür hayatının gelişmesindeki paylarıyla ün kazanmış kişileri anıştır. Öncülerimize gösterilen bu dostca saygı ihmal edilmemelidir, çünkü geçmişin en iyi insanlarını anmak, yaşayanlar arasındaki iyi niyetlilerin daha yürekli olmalarını sağlar. Ama bunu gençliğinden beri bu devlete bağlı ve onun geçmişiyle senli benli olan biri yapmalı, bir Çingene gibi başı boş dolaşan ve türlü türlü memleketlerden görgü toplayan biri değil.

Öyleyse bana düşen yalnız yer ve zaman dışı genel ve evrensel eğitim sorunları üstüne konuşmaktır. Bu konuda yetkili olarak da söz alamam: Nice akıllı ve iyi niyetli kişiler tâ eskilerdenberi eğitim üstüne görüşlerini açıkca ortaya koymuşlardır. Pedagoji alanının bir yabancısı olarak ben ne cesaretle düşündüklerimi söyliyebilirim? Düşüncelerimin kişisel görgü ve inançlarımdan başka

dayanağı yoktur. Konu gerçekten bilimsel bir sorun olsaydı, bu durumumu düşünerek, susmam belki daha doğru olurdu.

Söz konusu yaşayan insanlar olunca iş değişiyor. Burada yalnız doğruyu bilmek yetmiyor; tersine, bu bilgiyi yitirmemek için durmadan yenilemek gerekiyor. Bu bilgi çölde her an kumlar altında kalabilecek bir mermer heykele benziyor. Onun hizmetindeki işçiler durmadan çalışmalılar ki heykel hep gün ışığında kalabilsin.

Geleneğin zenginliğini kuşaktan kuşağa aktarmakta en önemli araç ötedenberi okul olmuştur. Bu gerçek çağımızda eskisinden daha da belirlidir. Çünkü ekonomi hayatının gelişmesiyle, gelenek ve eğitimden sorumlu olan aile bir hayli zayıflamıştır. Bu yüzden de insan topluluğunun devamı ve sağlığı eskiden daha çok okula bağlı kalmaktadır.

Kimlerine göre okul yetişen kuşağa mümkün olduğu kadar fazla bilgi vermek içindir. Bunu doğru bulmuyorum. Bilgi cansız bir şeydir, oysa okul canlı varlıkların hizmetindedir. Gençlerde toplumun refahını sağlıyacak değerleri ve yetkileri geliştirmelidir. Ama bu insan tekselliğinin yokedilmesi ve teklerin arılar ve karıncalar gibi toplumun bir âleti haline getirilmesi demek değildir. Çünkü tekleri kalıplaşmış, kişisel özgenliği

ve kişisel amacı olmayan toplum, gelişme gücü olmayan fakir bir toplum kalır. Tam tersine, bağımsız olarak işleyen ve düşünen tekler yetiştirmeğe bakmalı, ama bu tekler hayatlarının en yüce sorunu olarak topluma hizmeti görmelidirler. Aldanmıyorsam bu ülküyü gerçekleştirmeye en fazla yaklaşmış olan İngiliz okul sistemidir.

Bu ülküye ulaşmak için ne yapmalı? Ahlâk dersi mi vermeli? Hiç değil. Sözler boş seslerdir ve öyle kalırlar, ayrıca cehennem de iyi niyetlerle döşelidir. Kişilikleri yapan, duyular, söylenen şeyler değil, çalışma ve iş görmedir. Onun için eğitim yollarının en önemlisi her zaman öğrenciyi gerçek bir işe süreni olmuştur. Bu iş eğitimi yazı öğrenen ilk okul çocuğuna olduğu kadar doktora adayının tezine de uygulanabilir, hattâ bir şiirin ezberlenmesine, bir yazı ödevine, bir metnin yorumlanıp çevrilmesine, bir matematik probleminin çözülmesine, ya da spor alıştırmalarına.

Ama yapılan her işin arkasında, temelinde bir itki vardır, ki o da işin gerçekleşmesiyle desteklenir ve beslenir. Burada öğrenciler arasında en büyük ayrılıklar ortaya çıkar ve bunların okul için eğitim bakımından değeri birinci derecededir. Ayni işin kaynağında korku ya da zorlama, üstünlük kazanma tutkuları, konuya büyük bir ilgi, gerçeği

olabilir. Hattâ her çocukta görülen ama çok kez pek erken zayıflayan o kutsal öğrenme merakı da olabilir. Belli bir işi yapan öğrenci üstüne eğitimin etkisi çok değişik olabilir ve bu değişiklik öğrenciyi sürükleyen zarar korkusu, bencil tutku, keyif ya da rahatlama isteklerine bağlıdır. Okul yönetiminin ve öğretmen davranışlarının da öğrencilerin ruhsal gelişmelerinde etkisi olmadığını kimse ileri süremez.

Bana kalırsa, bir okulda en kötü şey korku, baskı ve herşeyi herkesten iyi bilir görünme yollarına baş vurmaktır. Böyle bir eğitim öğrencide sağlam duyguları, içtenliği, kendine güveni yokeder. Boyun eğen bir insan yetiştirir. Bu çeşit okulların Almanya'da ve Rusya'da tutulmalarına şaşmamalı. Bu memleketin (Amerika) okullarında bu kötü yolun tutulmadığını biliyorum. İsviçrede ve her halde demokratik bir yönetimi olan her memlekette de bu yola gidilmemektedir. Okulları bu en büyük kötülükten kurtarmak da pek o kadar zor değildir. Şu kadarı yeter: Öğretmene mümkün olduğu kadar az zor kullanma hakkı vereceksiniz ve öğrencinin hocasına duyacağı saygının tek kaynağı onun insanlık ve düşünce değerleri olacak.

Öğrenciyi sürükleyen güclerin ikincisi olarak gösterdiğimiz yükselme tutkusunun, daha yumuşak bir deyimle, kendini göster-

me, seçkinleşme isteğinin insan yaradılışında sağlam kökleri vardır. Bu türlü bir itki olmasa insanlar arasında iş birliği kurulamaz. İnsanın yaptığını başkalarına beğendirme isteği toplumun bağlayıcı güclerinin en önemlilerinden biridir. Ancak, bir duygular karmaşığı olan bu isteğin içinde yapıcı ve yıkıcı gücler içi içe girmiştir. Beğenilme, görülme isteği sağlam, temiz bir itkidir, ama başkasından, okul arkadaşından daha yi, daha güclü, daha akıllı olarak tanınmak isteği insanı kolayca aşırı bir benciliğe düşürebilir. ki bu da hem kendisine hem de topluluğa zararlı olabilir. Onun için öğretmenler öğrencileri daha çok çalıştırmak için, işin kolayına kaçıp kişisel yükselme tutkularını körüklemekten de sakınmalıdırlar.

Bir çokları Darwin'in yaşama savaşı teorisini ve ona bağlanan ayıklanmaya dayanarak yarışmacı eğitimi destekliyorlar. Bazıları da sözde bilimsel çalışmalarla, ekonomik yarışma alanında tekler arasında yıkıcı bir savaşın zorunlu olduğunu ispatlamayı denediler. Ama doğru değildir bu görüş; çünkü insan yaşama savaşındaki gücünü toplum halinde yaşayan bir canlı varlık olmasına borcludur. Bir karınca yuvasında nasıl tek tek karıncaların bir biriyle savaşması yaşamaları için zorunlu değilse, insan toplumda da teklerin yaşamak için birbiriyle savaşmaları şart

değildir.

Yaşamanın amacı kaba anlamıyla başarı olduğu inancını gençlere aşılmaktan sakınmalıyız. Çünkü başarı kazanan bir insan başkalarından büyük bir pay alır ve bu pay çok kez onlara gördüğü hizmetin karşılığını kat kat aşar. Bir insanın değeri verdiğiyle ölçülür, alabileceğiyle değil.

Okulda ve hayatta çalışmanın en önemli dürtkeni çalışma zevki, yaptığını görme sevinci ve alınan sonucun toplum için değerini bilmedir. Gençlerde bu ruh güclerini uyandırmak ve artırmak okulun başlıca işidir. Yalnız böylesi bir psikoloji temeline dayanılarak insanlığın en yüce değerlerine ulaşma isteği ve sevinci yaratılabilir: O değerler de bilgi ve sanattır.

Şüphesiz bu dediğim verimli ruh yeteneklerini uyandırmak, zor kullanmaktan ya da kişisel tutkuyu dürtüklemekten daha güç bir iştir, ama bu yolun daha güç olması daha değerli olmasına engel değildir. Önemli olan çocuğun oyun eğilimini, doğal olan kendini gösterme isteğini geliştirmek ve onu toplumun büyük iş alanlarına götürmektir. Böyle bir eğitimin temeli, sonu başarıya ve değerin bilinmesine varan bir çalışma isteğidr. Okul bu temele dayanıp çalışmayı başarırsa yeni kuşaklar ona büyük bir saygı gösterecekler, ve okulun verdiği ödevleri bir çeşit armağan

sayacaklardır. Ben okul zamanını tatil günlerinden daha çok seven çocuklar tanıdım.

Böylesi bir okul öğretmenden kendi alanında bir çeşit sanatcı olmasını ister. Okulda bu havanın esmesi için ne yapılabilir? Bunun evrensel yolunu bulmak insanın hiç hasta olmamasına çare bulmak kadar zordur. Ama bazı zorunlu koşulları bulmak mümkündür. İlk olarak, öğretmenlerin böylesi bir okulda yetişmiş olmaları gerekir. İkinci olarak, öğretmene öğreteceği şeyleri ve öğretme yollarını seçmekte büyük bir özgürlük verilmelidir. Çünkü zorlama ve dış baskı öğretmenin de iş görme sevincini öldürür.

Söylediklerimi dikkatle izlediyseniz, belki bir şeye şaşmışınızdır: Gençliğin nasıl bir hava içinde yetişmesi gerektiği üzerinde bir hayli söz ettim, ama öğretilecek konuların seçimi, öğretim yolu üstüne hiç bir şey söylemedim. Daha çok dil mi öğretmeli, yoksa bilimsel teknik öğretime mi önem vermeli?

Buna vereceğim karşılık şudur: Bence bütün bunlar ikinci derecede önemlidir. Bir delikanlı kaslarını işletmiş, cimnastikle, yürüyüşle dayanıklı bir beden edinmişse her türlü beden işinin hakkından gelebilir. Kafa işleri için de aynı şeyi söyliyebiliriz. Eğitimi şöyle tanımlayan hiç de haksız değilmiş: «Eğitim, okulda öğrenilen herşeyi unuttuktan sonra geriye kalan şeydir.» Onun için ben ne filolo-

ji ve tarih öğretmenini tutanlardan yana olmak istiyorum, ne de tabiat bilimlerinin daha çok öğretilmesini isteyenlerden yana.

Öte yandan okulun, hayatta hemen kullanılacak özel bilgi ve ustalıkları vermesi gerektiği düşüncesine karşı olduğumu da söylemek isterim. Hayatın bizden isteyeceği şeyler o kadar değişiktir ki böylesine özel bir öğretim yapılamaz. Kaldı ki insanın bir âlet yerine konmasını kabul edemiyorum. Okulun amacı her zaman delikanlıyı okuldan bir uzman olarak değil, uyumlu bir kişilik olarak çıkarmak olmalıdır. Bence bu, gençleri belli bir mesleğe hazırlayan teknik okullar için de doğrudur. En başta gözetilecek şey bağımsız olarak düşünme ve karar verme yeteneğini geliştirmektir, özel bilgiler kazandırmak değil. Bir insan konusunun temel ilkelerini benimsemiş, kendi başına düşünmeğe ve çalışmaya alışmışsa, mutlaka yolunda ilerler, üstelik gelişmelere ve değişmelere, inceden inceye özel bilgiler edinmiş öğrencilerden çok daha kolay ayak uydurur.

Son olarak şunu belirtmek isterim ki burada bir hayli kesin bir dille söylediklerimin, öğrenci ve öğretmen olarak kendi görgülerime dayanan kendimce düşünceler olmaktan başka iddiası yoktur.

(Çeviri S. Eyuboğlu)

Eğitimin Önemi

...Eğitim sisteminin belli bir düzene göre işlemesine karşılık, hayat okulu düzensiz ve karışıktır. ... Bu da, eğitimin ne güçlü bir siyasal araç olduğunu, çatışan taraflar için sömürülmeğe elverişli bir tehlike kaynağı olduğunu açıkça ortaya koyuyor. Öğrenci okuldayken, daha sonraki yıllarda kolayca kurtulamıyacağı korkunç önyargılarla beslenmiş olabilir. Eğitimin devletçe uygulanışı öylesine yönetilebilir ki, yurttaşların içine itildikleri düşünsel tutsaklıktan kurtulma olanakları tümüyle ortadan kalkar.

...Gerçekten eğitim görmüş bir insan yetiştirmek için gerekli olan başka bir şey daha var - o da, insanın öbür insanlar karşısında

her zaman duyması gereken bir toplumsal sorumluluk duygusudur. ... Kişiliğin geliştirilmesi öğrenciye sadece «Komşunu kendin gibi sev.» yollu sofuca kalıplar öğretmekle sağlanamaz. Hiç yanlış yapmadağı ileri sürülen sözümona örnek kişilerle ilgili hikâyelerin pek az değeri vardır.

...Genel olarak, saglâm bir toplumsal tutum öğrenmekle değil yaşamakla elde edilir. Paylaşılan bir anlayışın değeri ise, ancak uygulanırsa ortaya çıkar. Öğrencinin ilgisi, sadece bencilliği geliştiren yarışma yolu ile değil, ondaki yaratıcılıktan tad alma duygusunu uyararak desteklenmelidir. Ancak bu yolla sınıf arkadaşları birbirlerine karşı dostça ve yapıcı bir ilgiyle bağlanırlar.

Halk yönetimini savunmak için okullar ne yapabilir? Belli bir siyasal öğretinin sözcüsü mü olmalı okullar? Böyle olmaması gerektiğine inanıyorum. Okullar genç insanlara eleştirsel bir kafa ve toplum bilincine varmış bir tutum verebiliyorlarsa, gerekeni yapmış olurlar. Böylece yurttaşların sağlıklı, halkçı bir toplumda yaşamaları için gerekli olan değerleri kuşanmış olur öğrenciler.

(Çeviri C. Çapan)

Öğretim Özgürlüğü

Soru — Sizce öğretim özgürlüğünün başlıca niteliği nedir, gerçeğin araştırılmasında bu özgürlük neden gereklidir?

Cevap — Öğretim özgürlüğünden şunu anlıyorum: Gerçeği araştırma, doğru olduğuna inandığı şeyleri yayımlama ve öğretme hakkı. Bu hak aynı zamanda bir ödev de yükler insana; kişi doğru saydığı bir şeyi hiçbir biçimde gizlememelidir. Öğretim özgürlüğünün herhangi bir yolda kısıtlanması bilimin yayılmasını güçleştirir, böylelikle de insanın usa dayanan yargı ve eylemlerini engeller.

S — Günümüzde öğretim özgürlüğünü ne gibi tehlikelerle karşı karşıya görüyorsunuz?

C — Günümüzde öğretim özgürlüğü için

en büyük tehlikeyi, bir dış tehlikenin varlığını ileri sürüp öğretim, düşünce alış-verişi, basın ve öbür haberleşme özgürlüklerinin kısıtlanmasında, engellenmesinde aramalıdır. Bu durum insanların geçim güvenliklerini tehlikeye sokan koşullarla yaratılmaktadır. Bunun sonucu olarak da özel hayatlarında bile düşüncelerini açıklayamayanların sayısı günden güne çoğalmaktadır. Halk yönetiminin, demokratik bir yönetimin geleceğini tehlikeye düşüren bir durumdur bu.

S — İnsan Hakları Bildirimizde açıklanan geleneksel özgürlüklerin savunulmasında yurttaşların özel sorumlulukları sizce nelerdir?

C — Anayasanın gücü doğrudan doğruya yurttaşın anayasayı savunma konusundaki kararlılığına bağlıdır. Ancak her yurttaşın bu savunmada kendine düşen sorumluluğun bilincine varmasıyla anayasanın sağladığı haklar güvenlik altına girebilir. Öyle ki, herkese bir ödev düşmektedir: Herkes kendisinin ve ailesinin karşılaşabileceği tehlikelerden korkmadan bu ödevi yerine getirmek zorundadır.

S — Demokratik bir toplumda bir aydına düşen ödevler sizce nelerdir?

C — Önce her yurttaşın, ülkesindeki anayasa haklarını savunma konusundaki sorumluluğu eşit ölçüdedir. En geniş anlamı

ile «aydın»ın ise daha büyük bir sorumluluğu vardır, çünkü belli bir eğitim görmüş olması yüzünden aydının kamu oyunu etkilemesi daha kolaydır. Bu da bizi zorba bir yönetime sürüklemek isteyenlerin aydınları ürkütmek ve susturmak için neden bu kadar çırpındıklarını açıklıyor. İşte bu yüzden, günümüzün koşulları altında, aydının topluma karşı belli bir sorumluluğu olduğunu anlaması ayrıca önemlidir. Bundan da bireyin anayasada belirlenen haklarını hiçe sayan herhangi bir davranışla işbirliği yapmamak gerektiği sonucu çıkıyor. Özellikle yurttaşların kişisel hayatları ve siyasal düşünceleri ile ilgili soruşturmaları hatırlatmak istiyorum bu gibi davranışların sözünü ederken. Böylesi cadı kazanlarının kaynatılmasına kim yardım ederse Anayasayı çiğneme suçunun maşası ya da yardakçası olur bence.

S — Siyasal düşünceleri yüzünden zorbaca sorguya çekilen yurttaşlara yardım etmenin en iyi yolu sizce nedir?

C — Bu gibi zorbaca soruşturmalar karşısında curnalcılık etmemekte direnenlere, ya da bu soruşturmalar yüzünden geçim koşulları sarsılanlara yardım etmek insan haklarının savunulması bakımından çok önemlidir. Bu yurttaşlara avukat ve iş bulmak özellikle gereklidir.

(Çeviri C. Çapan)

Bağımsız Düşüce ve Eğitim

İnsana bir uzmanlık öğretmek yetmez. Bununla insan, doğrusunu isterseniz, işe yarar bir makine olur ama, tam, eksiksiz bir kişilik kazanamaz. Elde edilmeğe değer bir şeye coşkunlukla yönelmesi gerekir onun. Bir güzellik ve ahlâkça iyilik duygusu edinmelidir. Yoksa, insan uzmanca bilgileriyle, dengeli bir biçimde gelişmiş bir insandan çok, iyi eğitilmiş bir köpeğe benzer. Komşusu ve topluluk karşısında bir tutumu olabilmesi için,

insanların dürtülerini, özlemlerini ve acılarını anlamaya çalışması gerekir.

Bu değerli şeyler genç kuşaklara öğretmenlerin insanca yaklaşmalarıyla aşılanır, yoksa el kitaplarıyla, yalnız onlarla değil. Kültür, her şeyden önce budur ve böyle korunur. «Humanités» yi önemli bir şey olarak salık verdiğim zaman, gözettiğim budur, yoksa, tarih ve felsefe alanında kuru bir özel bilgi değil.

Gündelik yarar bakımından yarışma ve vakitsiz uzmanlaşma sistemi üzerinde aşırı derecede durmak insan kafasını körletir. Oysa, bütün kültür hayatı ve kısacası, bilimlerin gelişmesi bu kafaya bağlıdır.

İyi bir eğitim için ayrıca, bağımsız eleştirici düşüncenin de gençlerde geliştirilmesi önemlidir. Oysa, bu gelişme gereğinden çok şey okutularak büyük ölçüde kösteklenmiştir. Gereğinden çok şey okutmak, ister istemez, düzeyde kalmaya ve kültürsüzlüğe götürür. Öğretim öyle olmalı ki, sunduğu şey, değerli bir nimet sayılmalı, güç bir ödev değil.

(Çeviri S. E. V. G.)

Düşünce Özgürlüğü

Oldukça önemli bir sorunla karşı karşıya bu ülkenin aydınları. Gerici politikacılar bir dış tehike sözünü ileri sürerek her türlü aydınca davranışa karşı kamu oyunda bir kuşku havası yaratmışlardır. Bu kadarını başardıktan sonra şimdi de öğretim özgürlüğünü sınırlayıp boyun eğmiyen aydınları işlerinden etmeğe, onları aç bırakmaya yeltenıyorlar.

Böyle bir tehlikeye karşı aydınlar azınlığı ne yapabilir? Bence tek yol Gandhi'ninki gibi devrimci bir davranışla karşımızdaki bu gibi insanlarla işbirliği yapmama yoludur. Soruşturma kurullarına çağrılan her aydın, kimseyi ele vermemek için direnmeli, yani, yurdunun düşünce özgürlüğü uğrunda hapse girmeği, paraca yıkımı, kısaca kişisel güvenliğinin yok olmasını göze almalıdır.

Yeter sayıda insan bu önemli adımı atmayı göze alırsa başarıya ulaşılabilir. Yoksa, bu ülkenin ydınları kendileri için uygun görülen kölelikten fazlasını hak etmiyorlar demektir.

(Çeviri C. Çapan)

Aydınlara Bildiri

Biz, çeşitli ulusların aydın ve bilginleri, bugün ağır, tarihsel bir sorumluluk taşımak duygusuyla toplanmış bulunuyoruz. Toplanmamızı sağlıyan Fransız ve Polonyalı meslektaşlarımıza şükran borçluyuz: Önemli bir amaç uğruna topladılar bizi, amaçları bütün dünyada barış ve güvenliği korumak için bilge kişilerin etkisinden faydalanmaktır. Çok eski bir sorunla karşı karşıyayız: Bu sorunu ilk ele alanlardan biri Platon'dur: İnsan sorunlarını çözümlemekte kendimizi içgüdülerimize ve soydan gelme tutkularımıza bırakmaktansa, aklımızı usumuzu kullanalım diyordu.

Ama üzücü deneyler bize öğretti ki akıllı düşünce sosyal hayatımızın sorunlarını çözmiye yetmiyor. Derine, öze giden araştırmalar, bilimsel çabalar insanlık için trajik sonuçlar doğurmuştur kimi zaman. Çünkü, buluşlarıyla bilim bir yandan insanı ağır ve

yorucu çabalamadan kurtarmış ve ona daha rahat, daha varlıklı bir hayat sağlamışsa da, öte yandan hayatına büyük bir kuşku sokmuş, onu tekniğin kölesi yapmıştır - üstelik de işin en kötü yönü, insanlığı yığın halinde yok edebilecek araçlar yaratmıştır. Gerçekten tüyler ürpertici bir trajedidir bu.

Ama daha da feci bir gerçek şudur: İnsanlık bilim ve teknoloji alanında üstün başarılar kazanan birçok bilginler yetiştirdiği halde, bizi yıpratan çeşitli politik kavgalara ve ekonomik gerginliklere uygun çözüm yolları bulamadık uzun zamanlar. Herhalde, bireyler ve uluslar arasında beliren ekonomik çıkar çatışmaları dünyanın bugünkü tehlikeli gergin durumu doğurmuştur. İnsan ulusların barış içinde yaşamasını sağlıyacak politik ve ekenomik düzeni daha kuramamış, savaş olanaklarını ortadan kaldıracak ve yığınla insanı yok edebilecek öldürücü araçların kullanılmasını büsbütün yasak edecek bir yöntemi daha yaratamamıştır.

Biz bilim adamları, biz ki acı bir kaderle yok edici araçların daha etkili ve daha korkunçlarının yaratılmasına yardım ettik, biz

---

Bu bildiri Wroclav'da toplanan Aydınların Barış Kongresi için hazırlanmıştı, ne var ki Kongrenin tertip komitesi bildirinin özüne takılmış ve bildiri okunamayıp, 29 Austos 1948 tarihinde basına gönderilmiştir.

bütün gücümüzü bu silâhların insan dışı amaçlarla kullanılmasını önlemeyi ilk ve tek ödev bilmeliyiz. Bizim için bundan önemli ödev olabilir mi? Hangi toplum görevi yüreklerimize daha yakın olabilir? Kongremiz bu yönden hayatımızla ilgili bir önem taşımaktadır. Birbirimize danışmaya, düşünce alış verişi yapmaya geldik. Dünya uluslarını birbirine bağlıyan düşünce ve bilim köprülerini kurmalıyız. Ulusal sınırların kurduğu uğursuz engelleri yıkmalıyız.

Daha ufak topluluklarda insan toplum düşmanı güçleri yok etmekte daha başarılı sonuçlar elde etmiştir. Bu, örneğin, kentler içindeki hayat bakımından ve bir dereceye kadar tek tük devletler içinde kurulan topluluklar için bir gerçektir. Bu çeşit topluluklar da gelenek ve eğitim ölçülü bir etki yaratmış ve belli sınırlar içinde yaşıyan insanların birbirleriyle uyumlu ilişkiler kurmalarını sağlamıştır. Ne var ki çeşitli devletler arasındaki alış verişte anarşiden daha kurtulamamış bulunuyoruz. Son yüz yıllarda bu bakımdan gerçek bir ilerilik sağladığımızı sanmıyorum. Uluslar arasındaki anlaşmazlıklar çoğu zaman kaba kuvvet, yani savaş yoluyla çözümlenmektedir. Sınırsız egemenlik isteği, çoğu zaman, yani maddi olanak ele geçer geçmez, saldırıcı eylemlere yol açmaktadır.

Uluslararası ilişkilerde görülen bu anar-

şi yüzyıllar boyunca insanlığın başına sonsuz belâlar, tarifsiz yıkımlar getirmiştir. Çok kez insanların gelişmesini durdurmuş, karakterlerini bozmuş, düzenlerini yıkmıştır. Kimi zaman birçok ülkeleri temelden yok etmiştir.

Ulusların boyuna savaşa hazırlanma isteği insanların hayatında daha başka etkiler de yaratmıştır. Son yüzyıllarda devletin yurttaşlar üzerindeki egemenliği gün geçtikçe pekleşmiş ve bu durum devletin akıllı adamlar tarafından idare edildiği ülkelerde olduğu kadar kaba kuvvetin ağır bastığı zorbalıklarda da görülmüştür. Yurttaşlar arasında normal, barışçı ilişkileri korumak için kurulmuş olan devletin görevi modern endüstride makineleşmenin yerleşmesi ve yayılması yüzünden gün geçtikçe ağırlaşmış, çapraşıklaşmıştır. Çağdaş devlet yurttaşlarını dışardan gelebilecek saldırılara karşı korumak için korkunç ölçüler alan bir askeri düzen kurmak zorundadır. Devlet ayrıca yurttaşlarını olabilecek bir savaş için eğitmeği zorunlu görmektedir; bu «eğitim» se yalnız gençlerin düşünce ve duygularını bozmakla kalmamakta, ne yazık ki yetişkinler üzerinde de kötü etkiler bırakmaktadır. Hiçbir ülke bu bozulmayı önliyemez. Saldırı emelleri beslemiyen ülkelerin yurttaşlarını bile etkiler bu durum. Böylece yeni bir putataparlık ku-

rulmuş, devlet güçlü etkisinden yalnız pek az kimsenin kurtulabildiği modern bir put oluvermiştir.

Ne var ki savaş eğitimi bir hayaldır. Bu son yılların teknik gelişmesi yepyeni bir askeri durum yaratmıştır. Birkaç saniyede yığınla insanı yok edebilecek, kocaman ülkeleri yerle bir edecek korkunç silâhlar icat edilmiştir. Ama bilim bu silâhlara karşı korunma çarelerini daha bulamadığı için, devlet yurttaşlarının güvenini sağlamak için tedbir alamamaktadır.

Peki, kurtuluş yolu nedir?

Hayal almıyacak bir yıkım, körü körüne bir yokoluş tehlikesine karşı insanlığın tek korunma çaresi bu silâhları yapmak ve kullanmak yetkisini uluslarüstü bir kuruma vermektir. Ne var ki günümüzün koşulları altında milletlerin uluslarüstü bir kuruma böyle bir yetki tanımaları ancak geçmişte savaşla sonuçlanan her türlü anlaşmazlığı çözümlemek hak ve görevini vermeleri ile mümkündür. Bu yetki yasa yoluyla uluslar üstü kuruma tanındıktan sonra, ayrı ayrı devletlerin görevi daha çok içişleriyle sınırlı kalır; devlet de uluslararası güvenlik bakımından hiçbir tehlike göstermiyen sorunları çözümlemekle yetinir o zaman.

Ne yazık ki, insanlığın içinde bulunduğu durumun devrimci çarelere baş vurmayı

gerektirdiğini hükûmetlerin anladığını gösteren belirtiler henüz ortaya çıkmamıştır. Durumumuz geçmişteki hiçbir duruma benzetilemez. Bu yüzden geçmişte yeterli görünmüş hiçbir çare ve yönteme baş vuramayız. Düşüncemizde devrim açmak, eylemlerimizde devrim yapmak zorundayız ve dünya ulusları arasındaki ilişkileri devrimci bir anlayışla yeni baştan düzenlemek cesaretini göstermeliyiz. Dünkü klişeler bugün işimize yaramaz ve herhalde yarın büsbütün eskimiş olacaklardır. Bunu bütün dünya insanlarına anlatmak aydınların bugün yüklenecekleri en önemli toplum görevidir. Onlar ulusal başkıları yeterince aşmak cesaretini ve dünya uluslarına kökleşmiş geleneklerini kökünden değiştirmek isteğini aşılıyabilecek kadar kudret gösterebilecekler mi?

Büyük bir çaba gerektir. Bugün başarı kazanılmazsa, uluslarüstü kurum yarın kurulacak, ama bugünkü dünyadan kalma büyük bir yıkıntı üstüne kurulacaktır. Umarız ki zamanımızda görülen uluslararası anarşinin ortadan kalkması dünyanın yıkılması pahasına olmıyacaktır, çünkü kendi kendimize hazırlamış olacağımız bu yıkımın nereye varacağını kestiremeyiz. Önümüzde çok az zaman var. Bugün işe girişmezsek, yarın geç kalmış oluruz.

(Çeviri A. Erhat)

Sigmund Freud'a Mektup

Çok sevgili Bay Freud,

Gerçeği bulma özlemi sizde başka bütün özlemleri nasıl bastırıyor, şaşılacak şey. Savaş ve yoketme güdülerinin insan ruhunda sevgi ve yaşama gücü ile nasıl içiçe girmiş olduğunu su götürmez bir açıklıkla ortaya koyuyorsunuz. Ama, inandırıcı açıklamalarınızdan bir de şu büyük amaca ulaşma özlemi çıkıyor ortaya: İnsanın iç ve dış bütün savaşlardan kurtulması. Bu büyük özlemde, çağlarının ve uluslarının üstüne çıkan, düşünce ve ahlâk alanında birer yol gösterici olarak saygı gören bütün büyük insanlar birleşir. İsa'dan,

Goethe'den Kant'a kadar hepsinde bu kurtuluş özlemi vardır. Her ne kadar insanlar arasındaki ilişkileri düzenleme istekleri pek gerçekleşmiş değilse de, yalnız bu türlü insanların bütün dünyaca birer önder sayılmış olmaları anlamlı bir gerçek değil mi?

Şuna inanıyorum ki, çalışmalarıyla yol göstericilik yapan üstün insanlar dar bir alanda da olsa - aynı ülküyü büyük ölçüde paylaşmaktadırlar. Ne var ki, politik gelişim üzerinde pek etkileri olmuyor. Ulusların kaderini çizen bu alan hemen hemen kaçınılmazcasına dizginsiz ve sorumsuz politika adamlarına bırakılmış görünüyor.

Politik önderler ve yönetimler yerlerini ya zorbalığa, ya da yığınların oyuna borçludurlar. Ulusların düşünce ve ahlâkça yüksek bölüklerinin temsilcisi sayılamazlar. Ama, seçkin aydınlar, bugün halkların tarihi üzerinde doğrudan doğruya hiç bir etkide bulunamıyorlar; oraya buraya dağılmış bulunmaları günün sorunlarının çözümlenmesine doğrudan doğruya katılmalarına engel oluyor. Yaptıkları ve yarattıklarıyla yetilerini ve iyi niyetlerini göstermiş olanların kendiliklerinden bir araya gelmesi, dünyaya bir değişiklik getiremez mi dersiniz? Üyeleri birbirleriyle sürekli düşünce alışverişi içinde bulunacak olan bu uluslararası birleşme, tutumlarını basında ortaya koyarak, imzalarının sorumluluğunu

yüklenerek, politik sorunların çözümü üzerinde önemli ve uyarıcı bir etki sağlayabilir. Bilim akademilerinde de raslanan insan yaradılışının eksikliklerinden doğan sakıncalar burada da görülecektir şüphesiz. Ama, yine de öyle bir çabaya girişmek yerinde olmaz mı? Doğrusu ben, böyle bir işe girişmeyi büyük bir ödev sayıyorum. Böyle bir yüksek aydın topluluğu kurulunca, sistemli olarak, dinsel kurumları da savaşa karşı harekete geçirmeye çalışmalıdır. İyi niyetleri bugün acı bir boyun eğme ile felce uğrayan bir kişiye içten destek olurdu. Düşünce ürünleriyle yüksek bir saygınlığa ulaşmış olan kişilerin kurduğu böylesi bir topluluk, Milletler Cemiyeti'nin güçleri için değerli bir dayanak olabilir.

Bu düşüncelerimi, dünyada herkesten çok size sunuyorum, çünkü, siz isteklere herkesten daha az kapılırsınız ve sizin yargınız ciddiliği en ağır basan bir sorumluluk duygusuna dayanmaktadır.

(Çeviri S. E. V G.)

Savaşın Nedenleri

Savaşların insanın kendi ülkesine ya da kendi sınıfına bir haksızlık yapıldığı inancından çıktığını sanmıyorum. Aslında, savaşın nedenlerini insan tabiatının derinliklerinde aramak gerekir. Savaşın ilkel insanların doğal bir görevi olduğunu söylemekle gerçeği abartmış olmayız. ... Savaşları haklı göstermek için ileri sürülen nedenler sadece saldırgan olmayan insanların döğüşme itkilerini kışkırtmak içindir. Irmakların zaman zaman yataklarından taşmaları nasıl doğaya aykırı

değilse, savaş eğilimi de insan tabiatına aykırı olmayan bir niteliktir; ve selleri önlemek için insan nasıl araya girip birşeyler yapıyorsa, savaşları önlemek için de öyle davranmalıdır. Saldırganlıkları önlemenin tek yolu uluslarüstü yasalarla yönetilen uluslarüstü bir örgüt ortaya koymaktır. Bu çözüm yolu duygulu bir insanın «doğruluk» anlayışı ile bağdaşmayabilir. Sanırım, insanlar ancak uzun süren dönemler sonucunda gelişen gelenekleri göstererek kendileri ile ilgili yasalara uyarlar. Ne var ki, kabul edilebilecek yasalar zamanla bir değişime uğramak zorundadır. Örneğin, eski Yunan uygarlığında en soylu kişiler bile köleliği doğru sayarken, biz bugün köleliğin çok yanlış birşey olduğuna inanıyoruz. Sanırım her çağın insanı kendisi için «doğru» olanı bulmağa çalışmak zorundadır.

(Çeviri C. Çapan)

Sivil Savunma ve Barışseverlik

Dindar - barışsever dedikleri insanlardan değilim. Üstelik, kılını bile kıpırdatmadan kesilip biçilmektense savaşmayı daha doğru buluyorum. Hitler Almanya'sında da tutulacak tek yol buydu. Tek yanlı bir silâhsızlanmayı da savunmuyorum. Benim önerdiğim yol uluslarüstü bir denetlemeye dayanan silâhlı barış düşüncesidir.

Ama şunu da söyliyeyim ki, Amerika'nın bugünkü tutumu barış için Rusya'nın tu-

tumundan çok daha tehlikeli. Bugün savaş Kore'de sürüp gidiyor, Alaska'da değil. Rusyanın karşı karşıya olduğu tehlike Amerika'nınkinden çok daha büyük, herkes de biliyor bunu. Amerikalıların büyük bir tehlike içinde olduğu masalını nasıl yuttuklarını anlamak güç geliyor bana. Sanırım siyasal yaşantılarının azlığından geliyor bu. Hükümetin politikası açıkça önleyici bir savaşa yönelmişken, bakıyorsunuz saldıranın Sovyetler Birliğiymiş gibi gösterilmesinde düzenli bir çaba harcanıyor.

İstediğiniz yazıyı yazmağı düşünmüyorum. Günümüzün zehirlenmiş havası içinde insanların sağduyusuna seslenmek boşuna olur bence. İnsanlar neye lâyıksa onu elde ederler sonunda.

(Çeviri C. Ç.)

Barış İçin

1920 yılının Eylûl ayında, New York'taki Toplumsal ve Bilimsel Bağları Geliştirme amaçlı Alman Derneğinin uluslararası dostluğun gerçek temellerini atma yolunda aydınların ne gibi yararlıklar gösterebileceği sorusuna Einstein şu karşılığı veriyor:

Kanımca, uluslararası bir anlayışın ve insanlar arasında kardeşliğin gerçekleşmesinde aydınların en büyük yararlığı bilim ve sanat alanlarında sağlanabilir. İnsanın kişisel, bencil ulusal amaçları aşmasına yardım eder yaratıcılık. Bütün düşünen insanların paylaştığı sorunlar, ülküler üzerinde durmak, giderek, bütün ulusların bilginlerinin ve sanatçılarının birleşmelerini zorunlu kılar. Ne var ki, zaman zaman, siyasal tutkular yüzünden hoşgörü ve bağımsız düşünme yeteneğinden yoksun aydınlar arasında bir bölünme olması önlenemez. Bu yüzden, aydınlar tarihten insanlığa kalan uygarlıkların uluslararası niteliğini belirtmekten hiçbir zaman bıkmamalı, toplumsal yaşayışlarında söz ve eylem yolu ile siyasal tutkuların kendilerini sömürmelerine hiçbir zaman izin vermemelidirler.

Barış için

Einstein hayatı boyunca devlet ve birey ilişkileri üzerinde durmuş, 1931 yılında İtalyan Adalet Bakanı Alfredo Rocco'ya bir mektup yazarak İtalyan bilim adamlarının rejime bağlılık andı içmeğe zorlanmamaları için Rocco'nun Mussolini ile görüşmesini istemiştir.

Siyasal inançlarımız birbirinden ne denli ayrı olursa olsun, bir temel noktada anlaştığımızı sanıyorum: Avrupa düşünüşünün göz kamaştırıcı yapıtları karşısında ikimiz de hayranlık duyuyoruz; üzerine en çok titrediğimiz değerlerin yansıdığını görüyoruz bu yapıtlarda. Böyle bir uygarlık ancak vicdan ve öğretim özgürlüğünün egemen olduğu bir toplumda, gerçeği araştırmanın her kaygıdan önce geldiği bir ortamda gelişebilir....

Devletin çıkarı için insan özgürlüğü sınırlanmalı mı, sınırlanmalı ise nereye kadar sınırlanmalı sorununu sizinle tartışacak değilim. Bununla birlikte, gerçeğin araştırılması ve bilimsel aydınlanma konularının her yönetimce kutsal sayılması gerektiğine, bilimsel araştırmalar yolu ile gerçeği tam bir içtenlikle bulmağa çalışanlara saygı göstermenin bir bütün olarak toplumun en yüksek çıkarlarına yardım etmek olacağına kuşkusuzca inanıyorum.

(Çeviri C. Ç.)

Bilim Adamı, Savaş ve Barış

Beni, bilimi savaş amaçları uğrunda kötüye kullanan bilim adamlarının bir önderi saymakla yanılıyorsunuz. Değil savaş amacı için, uygulamalı bilim alanında bile hiç çalışmadım.

Günümüzün savaş anlayışını sizin gibi ben de suçluyorum. Aslında, hayatım boyunca bir barışsever olmayı seçtim ve Gandhi'yi çağımızı en önemli siyasal önderi saydım.

Adımın atom bombası ile iki yoldan ilintisi var. Elli yıl kadar önce fizikte kitle ile erkenin eşitliğini bulmuştum, bu ilişki giderek atom gücünden yararlanma olanağını yarattı. İkincisi de, atom bombası konusundaki araştırmaların geliştirilmesi gerektiğini Başkan Roosevelt'e bildiren bir mektuba imza attım. Nazi yönetiminin atom bombasını daha önce kullanma tehlikesinin söz konusu olması yüzünden bunun gerekliliğine inanıyordum.

Böylece, sizin de göreceğiniz gibi, mektubumuz bir takım yanlış bilgilere dayanıyor.

Ben de, sizin gibi, yalnız bir insanım. Sizden çok daha yaşlı, ama belki daha akıllı olmayan bir insan. Ortak yanımız, basının, radyonun bize her konuda yaymağa çalıştığı şeylere karşı köklü bir şüphecilik - üstelik bu araçlar Birleşik Amerika Devletlerinde Eski İngilterede olduklarından çok daha kötü.

Bir dünya devleti kurmanın tehlikeleri konusunda düşüncelerinize katılıyorum. Ama, bence, bu dünyayı sürekli bir savaş tehlikesiyle karşı karşıya bırakan uluslararası kargaşalıktan çok daha önemsiz. Hükümetlerin insanları bir çeşit tutsaklık altında tutmaları için bu kargaşalığın çok daha elverişli bir ortam olduğu kanısındayım. Bu yüzden, açıkça bir dünya devletinin kurulması düşüncesini savunuyorum.

Rusya ile ilgili haberlerin bize gelenleri elbet tek yanlı ve kötüleyici. Gene de, bütün toplumsal ve iktisadî başarılarına karşılık, Rusya'nın siyasal düzeni şimdilik bizimkinden çok daha sert görünüyor. Ne var ki, savaş sonrası dünyasında uluslar arasındaki kuvvetler dengesinin geçirdiği değişimler bence Batı'nın Komünist Dünyasından çok daha saldırgan olması ile sonuçlandı. Sağduyusu olan herkes aşırılığın giderilmesi ve tarafsız bir yargıya varmak için elinden geleni esirgememeli.

(Çeviri C. Ç.)

Dr. Einstein'in Yanlış Düşünceleri

Sergey Vavilov, A. N. Frumkin, A. F. Jof, N. N. Semyonov adlı Sovyet bilginlerinin Einstein'a yazdıkları açık mektup.

Ünlü Fizikçi Albert Einstein yalnız bilimsel buluşlarıyla tanınmış değildir. Son yıllarda siyasal ve toplumsal sorunlara da büyük ilgi göstermiştir. Radyolarda konuşmakta, gazetelerde yazmaktadır. Kamu yararına çalışan bir sürü kurumda üye bulunmaktadır. Nazi barbarlarını protesto için zaman zaman sesini yükseltmiştir. Sürekli bir barışın savunucusudur. Yeni bir savaş tehlikesine ve Amerika'da askerlerin bilimi büsbütün kendi buyrukları altına alma eğilimlerine karşı çıkmıştır.

Einstein'ın tutumu umulduğu kadar sağlam ve açık olmamakla beraber onu bu çalışmalara yönelten insanlığa hizmet aşkı Sovyet bilginlerince ve bütün Sovyet halkınca yürekten alkışlanmaktadır. Ama geçenlerde ileri sürdüğü bazı düşünceler, bize sadece yanlış görünmekle kalmamakta, Einstein'ın o kadar candan benimsediği barış dâvasına da düpedüz zararlı olmaktadır.

Barış uğrunda en etkili şekilde nasıl çalışılabileğini bilmek gibi çok önemli bir sorunu aydınlatmak amaciyle bu noktaya dikkati çekmek ödevimizdir sanıyoruz. Bu bakımdan, doktor Einstein'ın taraftar olduğunu söylediği «dünya devleti» düşüncesi bir iyice incelenmelidir.

Bu düşüncenin her kafada öncüleri arasında, sınırsız bir yayılma yolunda onu paravana olarak kullanan damgalı emperyalistlerden başka, kapitalist ülkelerde, işin aslını bilmeden bu düşüncenin akla yatkın oluşuna kendini kaptırmış bir yığın aydın bulunmaktadır.

Serbest düşünceli bu barışçıl kişiler, bir «dünya devleti» nin dünyadaki bütün kötülüklere karşı etkili bir deva, sürekli bir barış için de güvenek olduğu inancındadırlar.

Bir «dünya devleti» ni savunanlar, bel-

Flüorışı alanında uzman bir fizikçi olan Sergey Vavilov, Sovyetler Birliği Bilimler Akademisinin başkanıdır.

Koloitler alanında tanınmış bir kimyacı olan A. N. Frumkin, Moskova Bilimler Akademisi Koloidal Elektrokimya Enstitüsü Müdürüdür.

Su altında kristallerin oluşumu üstüne eseriyle tanınmış olan A. F. Jof, Leningrad Akademisi Fiziksel Kimya Enstütüsü Müdürüdür.

Kimyasal kinetik alanında otorite sayılan N. N. Semyonov, Moskova Akademisi Fiziksel Kimya Enstitüsü Müdürüdür.

li başlı kanıt olarak şunu ileri sürmektedirler: Bu atom çağında millî egemenlik tarihsel bir kalıntıdan başka bir şey değildir. Belçika delegesi Spaak'ın Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda dediği gibi modası geçmiş, hattâ «gerici» bir düşüncedir. Doğrusu gerçekten bu kadar uzak bir öneri bulup öne sürmek güç olsa gerek.

İlkönce «dünya devleti» ve «süper devlet» düşünceleri hiç de atom çağının doğurduğu şeyler değildir. Atom çağından çok daha eski düşüncelerdir. Söz gelimi, Milletler Cemiyeti kurulurken bunlar görüşülüp konuşulmuştur.

Ayrıca bu düşünceler zamanımızda hiç de ilerici düşünceler değildir. Bunlar sanayici ülkelerin büyük bir kısmına hakim bulunan kapitalist tekellerin millî sınırları içinde sıkışık durumda bulunduklarını göstermektedir. Bu tekeller, dünyayı içine alan büyük bir pazara, dünya ham madde kaynaklarına, sermayelerini yatıracak başka ülkelere muhtaçtırlar. Politika ve yönetim alanlarındaki üstünlükleri sayesinde, büyük devletlerin bu tekellere bağlı çıkarlarından faydalanarak yeni alanlar elde etmek, başka ülkeleri siyasal ve ekonomik bakımdan boyunduruk altına almak ve orada kendi memleketindeymiş gibi serbestçe hakim rolü oynamak amaciyle devlet çarkını kendilerinden yana işle-

tebilirler.

Geçmişte kendi yurdumuzun başından geçen olaylardan biliyoruz bunu. Çarlık devrinde Rusya, sermayenin çıkarlarına kölece hizmet eden gerici rejimi, ucuz el emeği ve geniş doğal kaynakları ile yabancı kapitalistler için iştah açıcı bir parça idi. Fransız, ingiliz, belçika ve alman firmaları ülkemizde, kendi yurtlarında elde edemiyecekleri büyük kazançlar sağlayarak yırtıcı kuşlar gibi beslenmişlerdi. Faizli ödünç paralar vererek Çarlık Rusyasını kapitalist Batı'ya bağlamışlardı. Çarlık hükümeti yabancı bankalardan elde ettiği paralarla devrimci hareketleri amansızca bastırmış, rus bilim ve kültürünün gelişmesini geciktirmiş ve yahudi aleyhtarı akımları kışkırtmıştır.

Büyük sosyalist Ekim ihtilâli, yurdumuzu dünya kapitalist tekellerine bağlıyan siyasal ve ekonomik bağımlılık zincirlerini kırdı. Sovyet hükümeti yurdumuzu, ilk defa, gerçekten bağımsız ve özgür bir devlet durumuna getirdi. Sosyalist ekonomimizin, teknolojinin, bilim ve kültürün tarihte şimdiye dek görülmemiş bir hızla ilerlemesini sağladı. Yurdumuzu uluslararası barış ve güvenliğin en sağlam kalesi haline getirdi. Halkımız iç savaşta, bir küme emperyalist devletin müdahalesine ve nazi istilâcılarına karşı girişilen büyük savaşlarda yurdun bağım-

sızlığını savundu.

Şimdiyse «dünya süper devleti» nin öncüleri bizden, kapitalist tekellerin dünya egemenliği için göz kamaştırıcı bir bayraktan başka bir şey olmayan bir «dünya devleti» için bu bağımsızlıktan vazgeçmemizi istiyorlar.

Bizden bu çeşit bir şey istemek düpedüz saçmadır. Böyle bir isteğin saçma oluşu yalnız Sovyetler Birliği bakımından değildir. İkinci dünya savaşından sonra birçok ülke, emperyalist baskı ve kölelik sisteminden yakasını kurtarabildi. Bu ülkelerin hakları, iç işlerine yabancıların karışmasını engelleyerek siyasal ve ekonomik bağımsızlıklarını sağlamlaştırmağa çalışmaktadırlar. Bundan başka sömürgelerde ve bağımlı ülkelerde millî kurtuluş hareketlerinin hızla yayılması, artık daha fazla köle durumunda kalmak istemeyen yüz milyonlarca insanda millî bilincin uyanmasını sağladı.

İşe yarar bir sürü sömürme alanlarını kaybeden ve daha fazlasını da kaybetme tehlikesi ile yüz yüze bulunan emperyalist ülke tekelleri, ellerinden yakalarını sıyıran milletleri, şu can sıkıcı millî bağımsızlıktan yoksun bırakmak ve sömürgelerin gerçekten özgür olmalarını önlemek için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Bu amaçla emperyalistler askerî, siyasi, ekonomik ve ideolojik çe-

şitli savaş yöntemlerine başvurmaktadırlar.

Bu toplumsal düzeni elverişli ve uygun buldukları içindir ki, emperyalizmin ideologları gerçek milli egemenlik düşüncelerini gözden düşürmeğe çalışmaktadırlar. Başvurdukları yöntemlerden biri, onların dediğine göre, kurulduktan sonra emperyalizmi, savaşları, uluslararası düşmanlıkları ortadan kaldıracak ve evrensel yasanın zaferini sağlıyacak olan bir «dünya devleti» tasarısını savunmaktır.

Dünya egemenliğini elde etmek isteyen emperyalist güçlerin sömürme ve yutma istekleri, böylece sahte - ilerici bir düşüncenin görünüşleri ardına saklanmakta ve kapitalist ülkelerde bazı aydınları (bilgin, yazar v. b.) bu sahte - ilerici düşünce etrafında toplamaktadır.

Geçen eylûl ayında, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'ndaki delegasyonlara açık bir mektup yazan doktor Einstein, millî egemenliği sınırlamak amacı ile yeni bir tasarı önermektedir.

Einstein'ın düşüncesine göre, Genel Kurul yeniden kurulmalı, ara vermeden çalışan bir dünya parlâmentosu haline getirilmeli ve Güvenlik Konseyi'nden daha üstün bir otorite ile donatılmalıdır. Einstein (Amerikan diplomasisini tutanların her allahın günü belirttiklerini tekrarlıyarak) Güvenlik

Konseyi'nin veto hakkı yüzünden felce uğradığını ileri sürmektedir. Doktor Einstein'ın plânına göre yeniden kurulan genel kurul son kararı almaya yetkili olacak ve beş büyüklerin oy birliği ilkesi terkedilecektir.

Einstein'ın önerdiğine göre Birleşmiş Milletlere katılacak delegeler şimdiki gibi hükümetlerce atanmamalı, halk oyu ile seçilmelidirler. İlk bakışta bu öneri ilerici, hattâ kökten bir değişiklik gibi görünebilirse de bugünkü durumu hiç bir şekilde düzeltemez.

Böyle bir «dünya parlamentosu» seçimlerinin pratik olarak ne olacağını bir düşünelim. İnsanlığın büyük bir bölüğü sömürgelerde ve bağımlı ülkelerde yaşamaktadır. Buralarsa bir avuç emperyalist devletin valileri, askeri birlikleri, mali ve sınai tekellerince yönetilmektedir. Örnek bulmak için çok uzağa gitmeye lüzum yok. Yunanistan'da İngiliz kasaturalarının gölgesinde kıralcı faşist idarecilerin yönettiği referandumun gülünçlüğünü hatırlamak yeter. Ama genel seçimlerin biçimsel olarak yer aldığı ülkelerde de durum daha iyi olmayacaktır. Sermayenin hâkim bulunduğu burjuva demokrasilerinde genel seçime katılma ve oy verme özgürlüğünü gülünç bir oyun haline getirmek için kapitalistler bin bir hile ve kurnazlığa başvurmaktadırlar. Einstein, A. B. D. de son yapılan kongre seçimlerinde, seç-

menlerin yalnız yüzde otuz dokuzunun sandık başına gittiğini hiç şüphesiz bilmektedir. Güney eyaletlerinde milyonlarca zencinin oy hakkından yoksun olduğunu; ya da çoğu zaman yapıldığı gibi, linç edilmek yıldırısı altında, sözgelimi aşırı gerici ve zenci düşmanı olan senatör Bilbo gibi en korkunç düşmanlarına oy vermek zorunda kaldıklarını gene hiç şüphesiz bilmektedir.

Gezgin bir hayat süren, yoksul ırgat ve göçebe milyonları oylarından yoksun etmek için hilelere, özel yoklamalara, özel vergilere başvurulmaktadır. O yaygın oy satın alma usulünden, milyoner gazete sahiplerince yönetilen ve halk yığınlarını etkileme aracı olarak kullanılan gerici basının rolünden söz açmak istemiyoruz.

Bütün bunlar, Einstein'ın ileri sürdüğü biçimde, bir dünya parlamentosu için yapılacak seçimlerin, kapitalist dünyanın bugünkü koşulları altında ne kılığa gireceğini göstermektedir. Böyle bir parlamentonun yapısı şimdikinden daha iyi olmayacak, halk yığınlarının gerçek duygu ve düşüncelerinin, sürekli bir barış için gösterecekleri istek ve umutların karikatürsü bir gölgesi olacaktır.

Bilindiği gibi Genel Kurulda ve Birleşmiş Milletlerin öbür komitelerinde Amerikan delegasyonunun eli altında tıkırında işleyen bir oy mekanizması vardır. Çünkü Bir-

leşmiş Milletler üyelerinin büyük çoğunluğu A. B. D. ne bağlıdırlar ve dış politikalarını Washington'un isteklerine uydurmak zorunda dırlar. Birçok Güney Amerika ülkesi, sözgelimi tarım sistemi tek ürüne bağlı ülkeler, bu ürünlere belli bir fiyat biçen amerikan tekellerine boyun eğmek durumundadır. Durum bu olunca, Amerikan delegasyonunun baskısı altında Genel Kurul'da efendilerinin buyruklarına uygun oy veren bir çoğunluğun kendiliğinden meydana gelmesinde şaşılacak bir şey yoktur.

Bazı hallerde Amerikan diplomasisi, alacağı tedbirlere dışişleri bakanlığınca değil, Birleşmiş Milletler'in bayrağı altında başvurmaktadır. Ünlü Balkan Komisyonu ya da, Kore'de seçimleri gözetlemek için kurulan komisyon bunun örnekleridir. Birleşmiş Milletleri; Amerika Dışişleri Bakanlığının bir şubesi durumuna sokmak amaciyledir ki amerikan delegasyonu bir «Küçük Kurul» tasarısını kabul ettirmeğe çalışmaktadır. Amaç, beş büyüklerin oy birliği ilkesi ile emperyalistlerin tasarılarının gerçekleşmesine büyük bir engel olan Güvenlik Konseyinin yerine bu kurulu işletmektir.

Einstein'ın önerisi de aynı sonuca ulaşacaktır. Böylece sürekli bir barışı ve uluslararası işbirliğini kolaylaştırmak şöyle dursun, üstelik yabancı sermayenin alışık oldu-

ğu kazançları elde etmesini önleyen rejimler kurmuş olan milletlere saldırmak için bir paravana ödevi görecektir. Amerikan emperyalizminin durmadan yayılmasını kolaylaştıracak, bağımsızlıkta direnen milletleri bu silâhtan da yoksun bırakacaktır.

Einstein'ın kaderi, ne yazık ki, barışın ve uluslararası iş birliğinin en azılı düşmanlarının aşırı isteklerine ve tasarılarına gücül olarak yardım etmek olmuştur. Einstein bu yönde okadar ileri gitmiştir ki, şayet Sovyetler Birliği bu çeşit yeni bir örgüte katılmak istemezse, öbür milletlerin, sovyetlerin ister üye olarak, ister «gözlemci» olarak örgüte katılabilmesi için bir açık kapı bırakarak onsuz hareket etmekte haklı olacaklarını açık mektubunda önceden belirtmiştir.

Doktor Einstein, gerçekte, amerikan emperyalizmini açıkça savunanlardan ne denli uzak olursa olsun, bu öneri, aslında onların önerilerinden pek az farklıdır. Kısaca bu önerilerin özü şudur: Birleşmiş Milletler Örgütü, A. B. D. nin politikası için bir silâh, yani emperyalist amaç ve tasarıları maskeleyen bir paravana haline getirilemezse bu örgütten vazgeçilmeli, onun yerine, Sovyetler Birliği ile halk demokrasileri dışında yeni bir «uluslararası» örgüt kurulmalıdır.

Einstein bu çeşit tasarıların uluslararası güvenlik ve işbirliğine ne kadar zararlı ol-

duğunu anlamıyor mu?

Biz Einstein'ın yanlış ve tehlikeli bir yola girmiş bulunduğuna inanıyoruz. Einstein çeşitli siyasal, ekonomik ve toplumsal sistemlerin bulunduğu bir dünyada bir «dünya devleti» ham hayali peşinde koşmaktadır. Elbette, ekonomik ve toplumsal yapıları ayrı olan devletlerin, bu ayrılıklar az olmak şartiyle, siyasal ve ekonomik bakımdan işbirliği yapmamaları için hiç bir sebep yoktur. Ama Einstein sürekli bir barışın ve gerçek bir uluslararası işbirliğinin amansız düşmanlarına serbestçe davranma olanağı veren siyasal bir kukla istemektedir. B. Milletler Örgütünün üyesi olan devletlerin tutmalarını istediği yol, daha güçlü bir uluslararası güvenliğe götürmemekle kalmıyacak, aynı zamanda yeni uluslararası anlaşmazlıklara da yol açacaktır. Sadece ve sadece yeni uluslararası anlaşmazlıkların daha çok savaş anlaşmasına ve kapitalist tekellerin daha çok kazanç sağlamasına yarıyacaktır.

Einstein'a bilgin olarak, kamu yararını gözeten barış dâvası uğrunda elinden gelen çabayı harcayan bir insan olarak çok büyük değer verdiğimiz için son derece açık ve diplomatik süslerden uzak bir dille konuşmayı ödev bildik.

(Çeviri İ. Öztürk)

Sovyet Bilginlerine Cevap

Rus meslekdaşlarımdan dördü, New Times'de yayınlanan bir açık mektupla bana iyi dilekli bir saldırıda bulundular. Zahmet etmişler. Görüşlerini temiz yürekle ve yalansız dolansız belirtmeleri de ayrıca hoşuma gitti. İnsan işlerinde anlayışlı bir yol tutmak, ancak karşısındakinin düşüncelerini, nedenlerini ve kaygılarını açık seçik anlamaya çalışmakla olur. Ancak o zaman insan dünyayı gözleriyle görebilir. Bütün iyi niyetli kişiler, ellerinden geldiğince karşılıklı olarak böyle bir anlayışın gelişmesine yardımcı olmalıdırlar. Ben bu anlayış içinde, Rus meslekdaşlarımdan ve başka okuyucularımdan onların mektubuna karşılık, aşağıdaki cevabı kabul etmelerini isteyeceğim. Bu cevap «gerçeği», ya da tutulacak «doğru yolu» bildiği hayaline kapılmaksızın elverişli bir çözüm yolu bulmak için büyük bir kaygıyla çalışan bir insanın cevabıdır. Aşağıda görüşlerimi biraz katıca belirtiyorsam bunu sadece açık olmak ve kolay anlaşılmak için yapıyorum.

Mektubunuz genellikle sosyalist olmayan ülkelere, özellikle Amerika Birleşik Devletlerine yöneltilmiş bir saldırı gibi sunulmasına rağmen, saldırı hattınızın arkasında, bir savunma tutumu ve düşüncesi bulunduğu-

nu sanıyorum. Buysa, sınırsız bir kendi kabuğuna çekilme eğiliminden başka bir şey değildir. Rusyanın son otuz yıl içinde yabancı devletler yüzünden çektikleri, sivil halkı kütle halinde öldürme niyetiyle girişilen alman istilâları, iç savaş sırasındaki yabancı müdahaleleri, batı basınında açılan sistemli kara çalma kampanya ve Rusyayı yenmek için bir âlet olarak ileri sürülen Hitler'in desteklenmesi göz önünde bulundurulursa bu kabuğuna çekilme eğilimini anlamak güç değildir. Bu eğilim ne kadar anlayışla karşılanacak bir şey olursa olsun, Rusya için de, öbür milletler için de az belâlı değildir. İlerde daha fazlasını da söyliyeceğim,

Saldırınızın başlıca hedefi, benim bir «dünya devleti» kurulmasını desteklememdir. Yalnız, sosyalizmle kapitalizm arasındaki ayrılık konusunda birkaç söz söyledikten sonra bu önemli sorunu tartışmak istiyorum çünkü bu aykırılık karşısındaki tutumunuz, uluslararası sorunlar üstündeki görüşlerinizde ağır basar görünmektedir. Toplumsal sorunlar nesnel olarak ele alınacak olursa şu durum görülür: Teknik ilerleme, ekonomik mekanizmayı gittikçe artan bir merkeziyetçiliğe ulaştırmıştır. Geniş ölçüde sanayileşmiş bütün ülkelerde, ekonomik gücün oldukça küçük sayıda insanların elinde toplanmış olması, aynı zamanda bu ilerlemeden

doğmaktadır. Kapitalist ülkelerde, bu insanlar hareketlerinin hesabını kamuya vermek zorunda değildirler. Sosyalist ülkelerdeyse böyle bir zorunluk vardır. Çünkü oralarda bu gibiler, siyasal gücü kullananlar gibi halka hizmetle görevli kişilerdir.

Ülkenin yönetimi, hiç değilse bir dereceye kadar, elverişli bir düzeyde ise, sosyalist bir ekonominin kendi sakıncalarını belirli bir biçimde giderek azaltan yararlı yönleri bulunduğu yolundaki görüşünüzü paylaşmaktayım. Hiç şüphe yok ki, bütün milletlerin (bu türlü milletler var olduğu ölçüde) son derece büyük güçlüklere rağmen, ilk olarak plânlı bir ekonomiyi güçlü bir çabayla uygulama alanına çıkarmış olmasından dolayı Rusya'yı takdir edecekleri gün gelecektir. Gene sanıyorum ki kapitalizm, ya da isterseniz serbest teşebbüs sistemi diyelim, işsizliğe engel olamıyacak, teknik ilerleme arttıkça işsizlik de süregen bir şekilde artacak ve kapitalizm gene üretim ile halkın satın alma gücü arasında sağlam bir denge kuramıyacaktır.

Öte yandan, bütün toplumsal ve siyasal kötülüklerden kapitalizmi sorumlu tutmak ve sosyalizmin kurulması ile bunların insanlar arasından tamamiyle silineceğini sanmak gibi bir yanılgıya düşmemeliyiz. Böyle bir inancın tehlikesi önce şuradadır: Bir çe-

şit kilise yöntemi haline gelerek bütün «müminler» de bağnaz bir hoşgörüsüzlük doğurur. Bu da kendinden olmayanları hain, aşağılık ve kötü insanlar olarak görmesine yol açar. Bir kere bu noktaya varıldı mı «imansızlar» ın eylem ve inançlarını anlamaya da imkân kalmaz. Böylesi katı inançların insanlığa ne kadar yersiz acılar çektirdiğini, eminim ki, tarihten biliyorsunuzdur.

Her hükümet özü bakımından bir kötülük taşır kendinde. Yani soysuzlaşarak zorbalığa kaymaya elverişlidir. Bununla beraber, sayıları çok az olan anarşistler bir yana, her birimiz uygar bir toplumun hükümetsiz var olamıyacağını da biliriz. Sağlam bir toplumda, halk sistemi ile hükümet arasında, hükümetin soysuzlaşarak zorbalığa kaymasına engel olan bir çeşit dinamik bir denge vardır. Bu çeşit bir soysuzlaşma tehlikesi, hükümetin yalnız silâhlı kuvvetler üzerinde değil, bütün eğitim, haberleşme ve hattâ her yurttaşın ekonomik varlığı üzerinde yetkili bulunduğu bir ülkede daha büyüktür elbette.

Bunu sadece şunun için söylüyorum: Sosyalizm bütün toplumsal sorunların çözüm yolu olarak düşünülemez. Belki böyle bir çözüme olanak hazırlayan bir ortam olarak düşünülebilir.

Genel tutumunuz içinde beni en çok şaşırtan nokta mektubunuzdaki şu havadır:

Ekonomik alanda anarşinin aşırı düşmanı olduğunuz halde, uluslararası politika alanında sınırsız bir bağımsızlık istemekle anarşinin candan avukatlığını yapar görünmektesiniz. Devletlerin egemenliğini sınırlama teklifi, size doğal bir hakkın çiğnenmesi gibi gelmekte ve kınanmaktadır.

Üstelik, egemenliği sınırlama düşüncesinin arkasında, A.B.D.nin savaşa başvurmaksızın dünyanın geri kalan kısmını ekonomik bakımdan ele geçirerek sömürme niyetinin saklı bulunduğunu ispatlamağa çalışıyorsunuz. Bu devletin son savaştan beri kendi başına giriştiği hareketleri kendinize göre eleştirerek bu suçlamanızı doğrulamaya uğraşıyorsunuz. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunu A.B.D.'nın dolayısiyle amerikan kapitalistlerinin oynattığı basit bir kukla olarak göstermeğe çabalıyorsunuz.

Bu türlü kanıtlar benim üzerimde bir çeşit masal etkisi bırakmaktadır. Çünkü inandırıcı değildirler. Ama iki memleketin aydınları arasındaki derin özgeliği (alienation) açıkça belirtmektedirler. Bu özgelik, karşılıklı olarak yapmacık ve üzücü bir şekilde birbirinden uzak durmanın bir sonucudur. Düşünce alış verişine yer verilmiş ve bu alış veriş geliştirilmiş olsaydı, belki herkesten çok aydınlar, iki memleket arasında, ortak sorunlar konusunda bir anlayış havası yaratmağa

yardım edebilirlerdi. Böyle bir hava, siyasal iş birliğinin verimli bir yönde gelişmesi için önceden gereklidir. Madem ki şimdilik «açık mektup»la konuşmak gibi şu can sıkıcı yola başvuruyoruz, ben de kanıtlarınıza karşı tepkilerimi kısaca yazıvereyim.

Ekonomik oligarşinin, kamusal hayatımızın bütün dallarında çok güçlü bir etkisi olmadığını hiç kimse yalanlamayı düşünemez. Bu etki gene de fazla abartılmamalıdır. Franklin Delano Roosevelt, çok güçlü grupların umutsuzca karşı koymalarına rağmen üç defa başkan seçildi. Hem de bu, büyük çapta kararların alınması gereken bir zamanda oldu.

Amerikan hükümetinin savaş sonundan beri güttüğü politikaya gelince onu doğrulamaya, ya da açıklamaya kendimi ne istekli, ne de yetkili görüyorum. Amerikan hükümetinin atom silâhları konusunda ileri sürdüğü önerilerin hiç değilse uluslarüstü bir güvenlik örgütü yaratmak çabası olmadığı da ileri sürülemez. Bu öneriler kabule değer olmasa bile, hiç değilse uluslararası güvenlik sorunlarına gerçek bir çözüm yolu bulmak için yapılacak görüşmelere bir temel ödevi görebilirdi. Aslında Sovyet hükümetinin kısmen olumsuz, kısmen savsaklayıcı tutumudur ki, Amerikanın iyi niyetli insanlarının, istedikleri halde «savaş kışkırtıcılarına» karşı koymak

için politik etkilerini kullanmalarını oldukça güçleştirmiştir. A.B.D. nin Birleşmiş Milletler Genel Kurulunu etkilenmesine gelince, bana kalırsa bu sadece A.B.D. nin ekonomik ve askerî gücünden ileri gelmemekte, aynı zamanda hem A.B.D. nin, hem de Birleşmiş Milletlerin güvenlik sorununa gerçek bir çözüm yolu bulmak çabasından ileri gelmektedir.

Veto hakkı konusundaki tartışmaya gelince, öyle sanıyorum ki, onu ortadan kaldırmak, ya da etkisiz hale getirmek için girişilen çabaların başlıca nedenini, A.B.D.nin arka düşüncelerinden çok veto hakının kötüye kullanılmış olmasında aramalıdır.

Şimdi müsaadenizle, amerikan politikasının başka milletleri ekonomik bakımdan ele geçirmeye ve onları sömürmeye çalıştığı yolundaki düşüncenize geliyorum. Amaç ve niyetler üstünde kesin bir şey söylemek sağlam bir yol değildir. Bu konudaki göze görünür etkenleri yakından inceleyelim. A.B.D. yeteri kadar üretim araçlarına, bütün önemli endüstri ve besin maddelerine sahip bulunmaktadır. Bütün önemli ham maddelere de sahiptir. Ama «serbest teşebbüs» inancı yüzünden, halkın satın alma gücü ile ülkenin üretim gücünü dengede tutmayı başaramıyor. Bu yüzden işsizliğin korkunç derecede artması gibi sürekli bir tehlike vardır.

Bu yüzden A.B.D., dış ticaretini önemli

derecede arttırmak zorundadır. Bunsuz, üretim düzeninin tümünden sürekli ve verimli olarak faydalanamaz. Eğer ihracat hemen hemen aynı değerde ithalâtla dengeli bir şekilde karşılanmış olsaydı bu koşullar gene de zararlı sonuçlar doğurmazdı. Yabancı millet-lerin sömürülmesi ancak ithalâtın emek değeri ihracatınkini büyük ölçüde aştığı zaman mümkün olabilirdi. Her ithal edilen mal, üretim makinasının bir kısmını işsizliğe mahkûm edeceği halde gene de ithalâtı kısmamak için bütün çabalar esirgenmemektedir.

Bunun içindir ki, yabancı ülkeler A.B.D. nin ihraç mallarını ödeyecek durumda değildirler. Çünkü bu ödeme ancak ilerde A.B.D.-nin fazla ithalât yapması ile gerçekten ödenebilir. Dünyadaki altının büyük bir kısmının niçin A.B.D. ne geldiğini bu olay açıklamaktadır. Bu altın, bir bakıma ancak yabancı malların satın alınması için kullanılabilir ki, biraz önce anlattığım nedenlerden ötürü buna imkân yoktur. Hırsızlara karşı özenle korunmakta olan bu altın akıllı bir yönetimin ve ekonomi biliminin bir anıtı olarak hazinede yatmaktadır! Dünyanın A.B.D. tarafından sömürüldüğünü ciddîye almak, açıkladığım nedenlerden dolayı benim için zordur.

Açıkladığım durumun gene de ciddî politik bir yönü vardır. A.B.D. i, gösterdiğim nedenlerle, üretiminin bir kısmını yabancı ülkelere göndermek zorundadır. Bu ihracat,

A.B.D. nin bu ülkelere verdiği ödünç paralarla karşılanmaktadır. Doğrusu, bu borçların ilerde nasıl ödeneceğini kavramak güçtür. O halde bu ödünçler, her istenileni elde etmek için, kuvvet politikasının buyruğunda bir silâh gibi kullanılabilen bağışlar olarak düşünülebilir. Bugünkü koşulları ve insanoğlunun genel özellikerini göz önünde bulundurarak bunun gerçek bir tehlike olduğunu açıkça kabul etmekteyim...

Her çeşit buluşlarımızdan ve her çeşit maddeden bir silâh yapma ve dolayısiyle insanlık için bir tehlike yaratma eğiliminde olan uluslararası bir durumla karşı karşıya bulunduğumuz doğru değil midir? Bu soru bizi en önemli konuya getirmektedir. Bunun yanında ötekiler çocuk oyuncağı kalır. Hepimiz biliyoruz ki, kuvvet politikası, er geç, savaşa varır. Savaş ise, bugünkü koşullar altında, tarihte şimdiye kadar görülmemiş bir ölçüde insanların ve dünya nimetlerinin toptan yok olması demektir.

Tutkularımız ve soydan geçme alışkanlıklarımız yüzünden birbirimizi, korunmaya değer hiç bir şey bırakmamacasına yok etmeğe mahkûm olduğumuz gerçekten sakınılmaz bir şey midir? Karşılıklı mektuplarla tartıştığımız bütün aykırılıklar ve çekişmeler, içinde bulunduğumuz tehlikeye kıyasla önemsiz şeyler değil mi? Bütün milletleri aynı ölçüde tehdit eden bu tehlikeyi ortadan

kaldırmak için elimizden geleni yapmak zorunda değil miyiz?

Eğer sınırsız bir millî egemenlik anlayışına ve uygulamasına takılır kalırsak, bu demektir ki her ülke, amaçlarına ulaşmak için savaşçı araçlar kullanmak hakkını kendinde görecektir. Bugünkü koşullar altında her millet buna ulaşmak için hazırlanmak zorundadır. Bu demektir ki, her millet ötekinden daha üstün olmak için bütün gücünü kullanacaktır. Bu korkunç yıkım üstümüze gelmeden, bu amaç, bütün kamusal hayatımızda ağır basacak ve gençliğimizi zehirliyecektir. Bir parça sağduyumuz ve insanlık duygumuz kaldığı sürece buna göz yummamalıyız.

«Dünya devleti» ni desteklerken benim kafamda yer alan tek düşünce budur. Ama başkaları, aynı amaçla çalışırken kafalarından neler geçebileceğini göz önünde bulunduramam. Ben bir dünya devletini savunuyorum. Çünkü insanoğlunun şimdiye dek içine düşmüş olduğu bu korkunç tehlikeyi ortadan kaldırmanın bundan başka yolu olmadığına inanıyorum. Yok olmaktan kurtulmak amacı bütün ötekilerden önce gelmelidir.

Bu mektubun tam bir ciddilik ve dürüstlükle yazılmış olduğuna inanacağınızdan eminim. Umarım ki onu aynı anlayışla karşılarsınız.

(Çeviri İ. Öztürk)

Kırallar Gidince

Gençlik yıllarımda, biz aydınlar, «Tanrının buyruğu ile» saltanat süren kırallar ve imparatorların sonu gelince, insanlık için daha mutlu bir çağın başlıyacağına inanıyorduk. Bunların büyük bir kötülük kaynağı olabilecekleri açıkça ortada. Eh, artık köklerinin kazındığı şöylenebilir, ama insanlığın durumu çok daha iyi değil. Halkı kandıran politika cambazları gidenlerin yerlerini ustaca doldurdular.

AMERİKAN SÖMÜRGECİLİĞİ

Bugün insanlığın durumunu göz önüne getirince, hiçbirşey beni son siyasal gelişmeler karşısında insan belleğinin yetersizliği kadar şaşırtmıyor. Dün Nuremberg duruşmaları, bugün elbirliği ile Almanyayı yeniden silâhlandırma çabaları. Bunun nedenlerini

kendi kendime açıklama yollarını araştırırken, son yurdum olan Amerika'nın kendi çıkarı için eski Avrupanın sömürgeciliğinden daha gizli yeni bir sömürgecilik türü yarattığı düşüncesinden kendimi kurtaramıyorum. Amerika bir takım dış ülkelerde yatırımlar yaparak o ülkeler üzerinde bir baskı kuruyor, o ülkelerin sıkı sıkıya Amerika'ya bağlanmalarını sağlıyor. Bu tutuma karşı olan herkes de Birleşik Amerika Devletlerinin düşmanı sayılıyor. Avrupa'nın, İngiltere'nin bugünkü siyasal tutumlarını bu genel çerçeve içinde anlamağa çalışıyorum. Bu tutumu önceden tasarlanmış bir davranış olmaktan çok, nesnel koşulların doğal sonuçları olarak yorumlamak için kendimi zorluyorum.

ÖDENMESİ GEREKEN ESKİ BORÇ

Yılların ağırlığı ile beli bükülen birine, ne de olsa, bir kurtuluş gibi gelecektir ölüm; yaşlandığım, ölümü artık ödenmesi gereken eski bir borç olarak gördüğüm için derinden duyuyorum bunu. Ama gene de bu ödeşmeyi geciktirmek için elinden geleni yapıyor insan. Doğanın bizimle oynadığı oyun böyle işte. Böyle olduğu için kendimize gülebiliyoruz ama, hepimize boyun eğdiren bir takım içgüdülerden de kolay kolay kurtulamıyoruz.

(Çeviri C. Çapan)

ÇAN YAYINLARI

1. **KAÇKINLAR:** F. Edgü. 250 k
2. **DENEMELER:** A. CAMUS Ç.: S. E. — V. G. 4 lira
3. **DURUŞMA:** Franz Kafka Ç.: S. Eyuboğlu. 5 lira.
4. **DÖRTLÜKLER:** Ö. Hayyam Ç.: S. Eyuboğlu. 5 lira.
5. **BOZGUN:** F. Edgü. 3 lira.
6. **ÇAĞIMIZIN GERÇEKLERİ:** Sartre. S. E. — V. G. 5 lira.
7. **KUYULARDA:** M. Buyrukçu. 3 lira.
8. **ÖZGÜRLÜK VE KÜLTÜR:** J. Dewey Ç.: V. Günyol. 5 lira.
9. **DÜNYAMIZIN SORUNLARI:** Russel. S. E. — V. G. 5 lira.
10. **TÜRKÜN ATEŞLE İMTİHANI:** Halide Edib. 10 lira.
11. **TİYATRO İÇİN K. ARAÇ:** Brecht. Teo-C. Ç. 250 kuruş.
12. **MACBETH:** W. Shakespeare S. Eyuboğlu. 4 lira.
13. **ÇAĞDAŞ POLİTİKA SORUNLARI:** S. E.-V. G. 4 lira.
14. **BAŞKASININ KELLESİ:** M. Aymé. S. E. — V. G. 4 lira.
15. **SIĞIRTMAÇ TÜRKÜLERİ:** Vergilius. İ. Z. Eyuboğlu 250 kuruş.
16. **MAVİ YOLCULUK:** Azra Erhat. 4 lira.
17. **LÂTİN OZANLARINDAN ÇEVİRİLER:** O. Rıfat. 3 lira.
18. **ŞİİRLER:** Jacques Prévert. Ç.: S. Eyuboğlu 4 lira.
19. **BİLİM AHLÂKI:** A. Bayet Ç.: V. Günyol. 5 lira.
20. **İKİLİK:** O. Rıfat. 4 lira.
21. **GODOT'YU BEKLERKEN:** S. Beckett. F. Edgü. 4 lira.
22. **HAKSIZ YÖNETİME KARŞI** Thoreau. Ç.: V. Günyol. 3 lira.
23. **FİLOZOFÇA DÜŞÜNCELER:** Diderot. İ. Öztürk. 3 lira.
24. **DENEMELER ELEŞTİRİLER** O. Burian. 4 lira.
25. **UTOPİA:** Thomas More. Ç.: S. E. M. U. V. G. 5 lira.
26. **DEVRİM YAZILARI:** Babeuf Ç.: S. E. — V. G. 4 lira.
27. **ŞİİRLE FRANSIZCA:** S. Eyuboğlu. Fiyatı: 5 lira.
28. **YUNAN ANTOLOGYASI :** Oktay Rıfat. F. 3 lira.
29. **GELİŞEN KOMEDYA :** Melih Cevdet Anday, 4 lira.
30. **TURAN YOLU:** A. Malraux. S. Eyuboğlu F. 3 lira.
31. **GÜNEŞ ÜLKESİ :** Campanella H.K. - V.G., 5 lira.
32. **İNSAN VE İNSANLAR :** Vercors, S.E.-A.E.-V.G. 4 lira.
33. **MACBETH** (Bir İnceleme) : Mînâ Urgan, 4 lira.
34. **BUGÜNÜN DÜNYASINDA FELSEFE:** J. Wahl. F.E. 3 l.
35. **DÜNYAMIZA BAKIŞ :** A. Einstein. F. 5 lira.

Ödemeli olarak YENİ UFUKLAR, P. K. 1034 Galata — İstanbul adresinden isteyiniz. 20 Liradan yukarı siparişlerde % 20 indirim yapılır. Posta ücreti yarı yarıya paylaşılır.

Fiyatı: 5 Lira